

De verzoening, of De broedertwist : toneelspel in vijf bedrijven

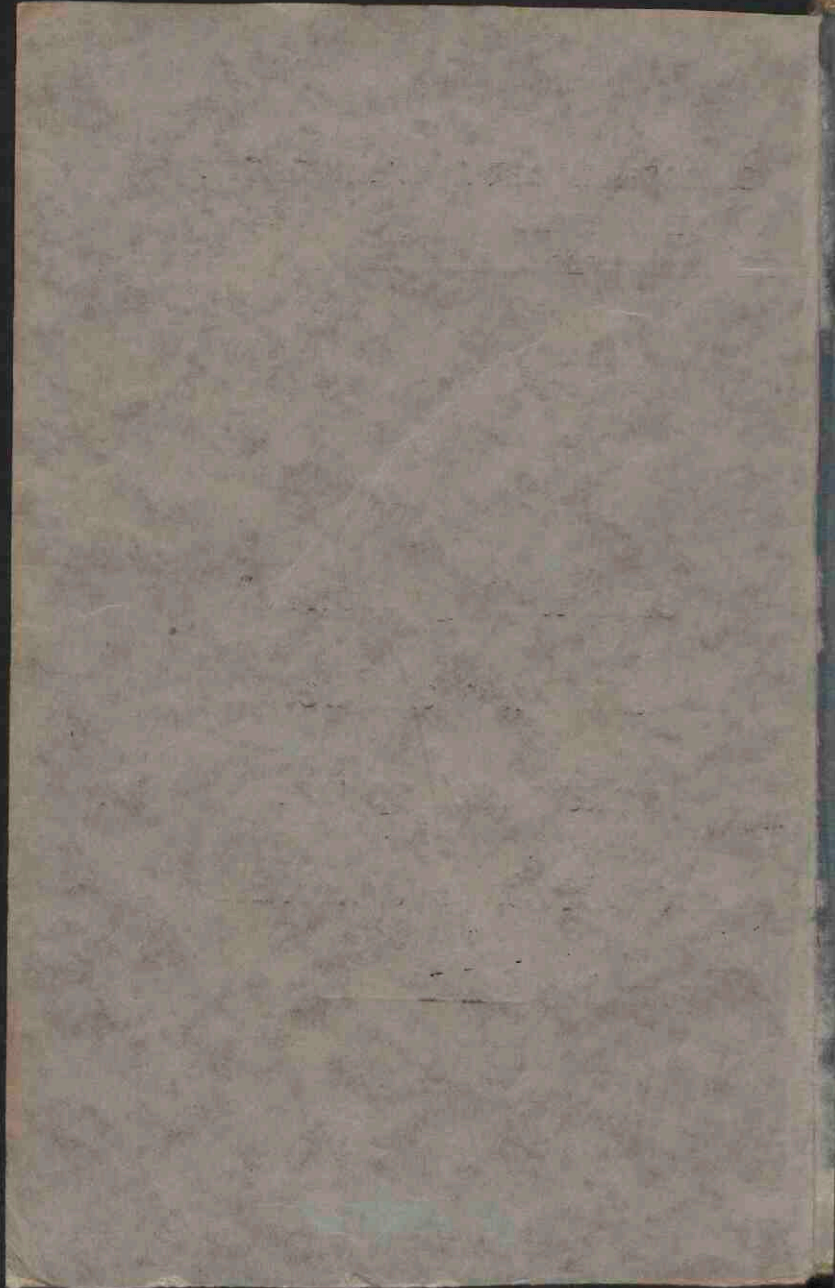
<https://hdl.handle.net/1874/367676>

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT
TE UTRECHT

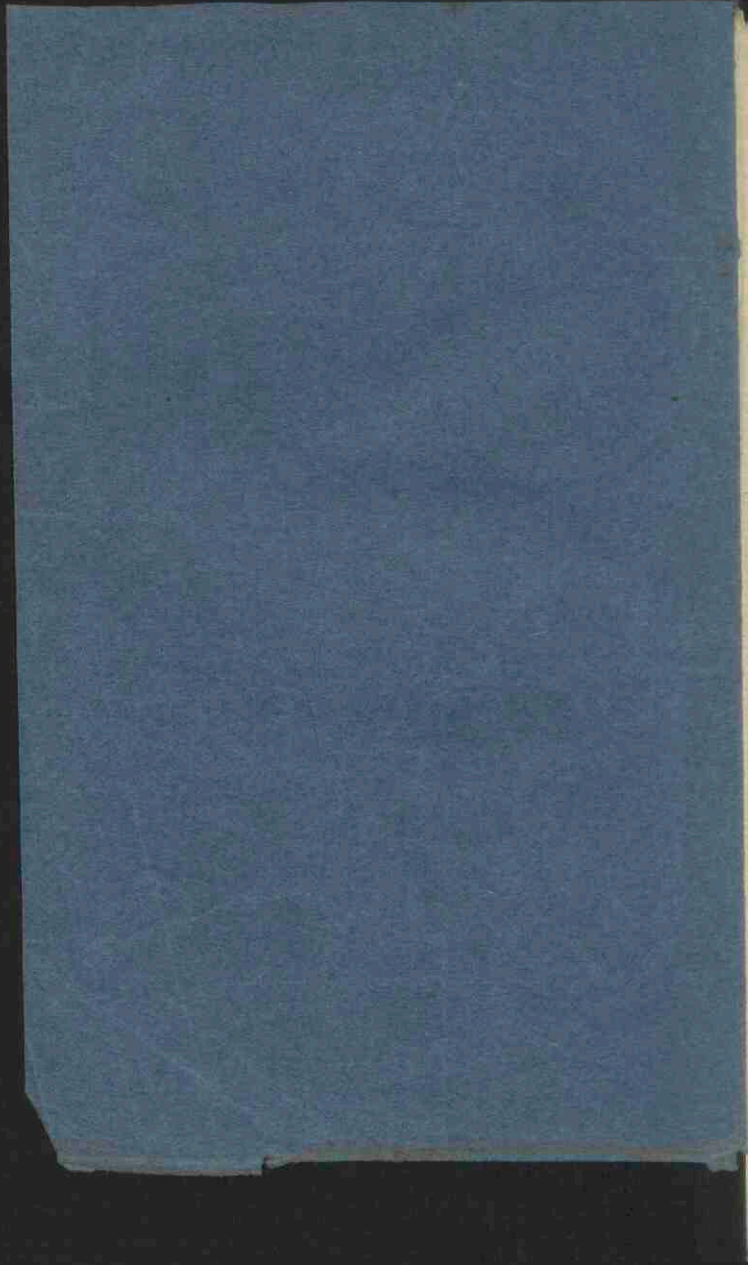
1929

Verzameling tooneel-
stukken uit de
nalatenschap van
Prof. Dr. J. te WINKEL

No. 311

Dr J. A. Winkler
M 9478

DE VERZOENING,

OF

DE BROEDERTWIST.

THE UNIVERSITY

OF TORONTO

DE VERZOENING,

OF

DE BROEDERTWIST;

TOONEELSPEL, in vijf bedrijven.

NAAR HET HOOGDUITSCH VAN

A. VON KOTZEBUE. *(D. D. Oudervater)*

in de Koningst. Schouwburg
AMSTERDAM,

M. WESTERMAN & ZOON EN C. VAN HULST.

—
1840.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

DE ALPHONSE

ET BROUWERIJ

DE ALPHONSE

DE ALPHONSE

DE ALPHONSE

DE ALPHONSE

DE ALPHONSE

DE ALPHONSE

DE ALPHONSE

KOMMISSARISSEN VANDEN STADS-
SCHOUWBURG TE AMSTERDAM, het
hun aangeboden handschrift goedgekeurd en aangenomen
hebbende, zullen er geene exemplaren voor echt gehouden
worden, dan die door den SEKRETARIS onderteekend zijn.

A. Tasmans

Het Tooneel is in Delftsland

PERSONEN.

- FRANS BERTRAM, *voorheen zeekapitein*, } Tweelingbroeders.
FILIP BERTRAM, }
CHARLOTTE, *dochter* } van Filip Bertram.
ANNA, *oude dienstmaagd* }
VROUW GRIESGRAM, *huishoudster* } van Frans Bertram.
HANS BULLER, *voorheen matroos, knecht* }
BLOM, *dokter*.
EITERBORN, *advokaat*.
DE GRAAF VAN ZONNESTERN.
TRAUGOTT, *een schoenmaker*.
EEN APOTHEKERSJONGEN.
-

Het Tooneel is in Duitschland.

DE VERZOENING,

OF DE

BROEDERTWIST;

TOONEELSPEL.

EERSTE BEDRIJF.

Het tooneel is eene afgelegene straat in de voorstad: ter linkerzijde eenige huizen, voor een van welke eene bank; ter regterzijde boomen; in het verschiet akkers en velden. Het is morgen.

EERSTE TOONEEL.

TRAUGOTT zit op een' driestaf onder de boomen, werkt aan een paar vrouwenschoenen en zingt:

Dat hij, die steeds naar weelde dingt,

In ledigheid zich mest;

Schoon hem in schijn 't geluk omringt,

Hij weet toch zelf het best

Waar de schoen hem wringt.

Gelukkig, wien in smart en pijn

Nooit de moed ontzinkt;

Want in des werelds rampwoestijn

Moet nog diegeen geboren zijn,

Dien de schoen niet wringt.

DE VERZOENING,

TWEEDE TOONEEL.

TRAUGOTT; ANNA komt met een' bezem uit het huis
en veegt voor de deur.

TRAUGOTT.

Goeden morgen, Anna!

ANNA.

Ik dank u, eerlijke Traugott!

TRAUGOTT.

Hoe is het in huis? Hoe maakt het de oude heer?

ANNA.

Hij heeft goed geslapen; hij betert van dag tot dag.

TRAUGOTT.

Nu, bij mijn ziel! dat verheugt mij om de lieve
jufvrouw... en ook om u, Anna!

ANNA.

Ja toch: zulk een braaf heerschap krijg ik nooit weder. Het is wel eene magere keuken, doch mijnheer heeft het zelf niet beter; en als de liefde het brood snijdt, ziet men er niet op, of de sneden wat dikker of dunner zijn. Menige kamenier heeft zekerlijk grooter loon en gaat in kostbare kleederen; maar daarvoor zijn ook de mevrouwen somwijlen zóó lastig: niets kan men naar haren zin doen; ieder speld wordt tienmaal anders gestoken, en elke halsdoeksplooi twintigmaal veranderd. Neen, dan prijs ik onze jufvrouw: met één' sprong is zij uit het bed, en wip! in de kleederen: zij heeft geene hulp noodig.

TRAUGOTT.

En altoos is zij vriendelijk, als een Engel.

ANNA.

Ik heb nog geen kwaad woord uit haar' mond gehoord.

TRAUGOTT.

Het is ook geen mond, die daartoe geschapen schijnt.

ANNA.

Niet eenmaal wierd zij ongeduldig, dat goede kind! In de zware ziekte haars vaders heeft zij wat nitgestaan! De oude mogt knorren zooveel hij wilde, zij bleef altoos vriendelijk, altoos gelaten; in vele weken heeft zij geen' nacht geslapen; zij duldde niet eens, dat ik bij den oude waakte: zoodra de klok tien sloeg, joeg zij mij naar bed. In het eerst vertrouwde ik haar niet; ik dacht: de jufvrouw is jong, en als het jonge bloed ééns in slaap raakt, dan mag het donderen zooveel het wil, zij ontwaakt niet; maar ja wel! jufvrouw Charlotte knikte wel eens voor vaders bed; doch als hij maar zeer zacht hoestte, aanstonds was zij bij de hand.

TRAUGOTT.

Ik denk, Anna! zoo iets blijft niet onbeloond.

ANNA.

Ó, Dat is nog niets! de vingers heeft zij zich lam genaaid, opdat er maar altoos geld in huis zou zijn. De harde winter... Ik verzeker u, Traugott! de oude had moeten bevriezen, zonder zijne wakkere dochter.

TRAUGOTT.

Het is mij, alsof zij mij mede verwarmd heeft.

ANNA.

Toen haar vader zoo ellendig lag... ik had geen oortje voor zijn leven gegeven... knielde zij in ieder' hoek, weende en bad. Maar riep haar vader: „Lotje!” voort waren de tranen afgedroogd en een vriendelijk gezigt getoond, dat haar dikwijls zuur genoeg viel.

TRAUGOTT.

Geen wonder, dat de oude den dood ontkomen is: zulk een gezigt werkt beter dan artsenij, en smaakt ook beter. Is dan nu alle gevaar voorbij?

ANNA.

Ik denk ja.

TRAUGOTT.

Maar hij hoest toch nog zeer sterk: ik hoor het somtijds op mijne kamer.

ANNA.

Wel, de dokter zegt: men kan in zijn' ouderdom met een klein stukje long nog lang leven, als het hart maar gezond is...

TRAUGOTT.

Ja zeker, Anna! liever eene halve long en een geheel hart.

ANNA.

Daaraan ontbreekt het mijn' braven Heer niet; ik heb hem reeds zóó klein gekend: hij was altoos

een vrome, goedhartige knaap, en de Hemel heeft hem voor rijkdom bewaard; anders ware hij welligt ook een vrek geworden, als zijn broeder.

TRAUGOTT.

Is zijn broeder rijk?

ANNA.

Hij heeft in den oorlog.. de Hemel weet waar door!.. een groot vermogen zamengeschraapt; maar hij heeft meer long dan hart, en laat zijn' armen broeder gebrek lijden.

TRAUGOTT.

Ik hoor hem toch overal prijzen.

ANNA.

De rijke lieden worden altoos geprezen; alles wat zij doen, is regt; maar als een arme drommel maar een' voet breed van den weg treedt, aanstonds valt men over hem en trapt hem in den modder.

TRAUGOTT.

Het is kluchtig, dat de menschen zich hunne vriendschap laten betalen, en de vijandschap om niet geven; men zou denken, het moest omgekeerd zijn; want bij de vijandschap is toch maar hartzeer.

ANNA.

Zeg dat niet: er zijn menschen, wien men geen grooter vermaak kan aandoen, dan als men hun iets kwaads van hunne naasten verhaalt: straks verhalen zij het links en het regts, en daarbij blinken hunne oogen als kattenooogen in het donker.

TRAUGOTT.

Is het dan waar, dat de broeders met elkander procederen?

ANNA.

Helaas ja! sedert vijftien jaren, en waarom? Om den ellendigen tuin, ginds aan den berg. Het gansche nest is een paar honderd daalders waardig: zonde en schande voor den rijken man!.. Had ik dat gedacht toen hij nog klein was! Hij was zeker wild, maar toch goed.

TRAUGOTT.

Ik denk, als hij jufvrouw Charlotte zag, dan moest hem het harte week worden; want zeker, als de duivel met zijne grootmoeder keef, en jufvrouw Charlotte trad tusschen beiden, dan moest de duivel zijne grootmoeder om den hals vallen.

ANNA.

Dat goede kind! hij heeft haar sedert haar derde jaar niet gezien. De broeders gaan elkander overal uit den weg.

TRAUGOTT.

Zij moest bij hem gaan.

ANNA.

En zich de deur uitwerpen, of welligt van de oude huishoudster afgrauwen laten? Neen, daartoe is mijne jufvrouw te goed.

TRAUGOTT.

Voorzeker, zij is overal te goed: ik meen maar om den lieven vrede.

ANNA.

Wij hebben ons tot heden door de wereld geholpen; wij kunnen arbeiden, en één verdiende stuiver is beter dan een gegeven daalder.

TRAUGOTT.

Ja toch, Anna! althans wanneer men voor zulk een een braaf heerschap werkt, dan gaat het vlug van de hand. Slapperloot! wat zou ik schoenen maken, als zij voor jufvrouw Charlotte waren! „Gij zijt een luije „jongen!” plagt mijn vader anders wel tegen mij te zeggen; maar sedert zij hier in ons huis woont, zegt hij geen woord meer; want als ik 'smorgens dat lieve engelengezigt maar éénmaal zie, dan is het mij den ganschen dag, alsof de elsten in mijne vuist levend worden: daarom zet ik ook altoos mijn' driestel voor de deur, omdat ik opgemerkt heb, dat zij bij goed weder gaarne daar op de bank zit.

ANNA.

Ik denk, dat zij heden niet lang meer uitblijven zal.

DERDE TOONEEL.

~~De Vorigen, DE GRAAF, in morgengewaad, kuppelt neu-
riënde over het tooneel.~~

~~DE GRAAF, tegen Anna.~~

~~Ha! goeden dag, oude heks!~~

ANNA, *toornig.*

Wat? Meent mijnheer mij?

DE GRAAF.

Gij hebt den bezem in de hand, alsof gij juist naar den Bloksberg rijden wildet.

ANNA.

Jammer maar, dat ik alle vuilnis daarmee wegvegen kan!

DE GRAAF.

Ha! ha! ha! gij zijt gevat! wees maar tevreden, moedertje! het was zoo kwaad niet gemeend.

ANNA.

Moedertje?... De hemel beware mij voor zulk een' zoon!

DE GRAAF.

Ei! wat hebt gij op mij te zeggen? Zou het niet schoon zijn, als gij zeggen mogt: „mijn zoon, de Graaf van Zonnestern, Erfheer van Adelaarswoud en Kroonenburg”?

ANNA.

Neen, waarachtig! mijn zoon moest arbeiden, hij mogt zijn wie hij wilde. Doch menig Graaf moet zeker niet veel te doen hebben; want ik zie hen altoos wandelen.

DE GRAAF.

Ik gebruik de lentekuur.

ANNA.

Het is aardig: als de jongeheeren van de akademie komen, gebruiken zij lentekuren.

DE GRAAF.

Is uwe jufvrouw reeds opgestaan?

ANNA.

Misschien.

DE GRAAF.

Zal zij beneden komen?

ANNA.

Misschien.

DE GRAAF.

Heeft zij het boek reeds uitgelezen, dat ik haar laatst geleend heb?

ANNA.

Zij heeft er aan begonnen.

DE GRAAF.

Hoe bevalt het haar?

ANNA.

Slecht: zij zegt, er wordt te veel in geweend.

DE GRAAF.

Des te beter! het is een boek voor edele, gevoelvolle harten.

ANNA.

Moet men dan altoos weenen, als men gevoel heeft?

DE GRAAF.

Oude! dat verstaat gij niet. Jonge lieden moeten

beminnen, en bijgevolg ook weenen. Als gij in de keuken versch gehakt hout aansteekt, zweet het aan het andere einde.

ANNA.

Maar het geeft ook meer rook dan vlam.

DE GRAAF.

Apropos! wil uw oude nog niet sterven?

ANNA.

Hij moet wel eene goede natuur hebben... hoewel hij in zijne jeugd geene rentekuren gebruik heeft.

DE GRAAF.

Och! een arme drommel, die van IJslandsche mos leven moet, deed toch beter dat hij heenging.

ANNA.

En vermaakte u de schoone dochter, niet waar?

DE GRAAF.

Regt, moedertje! als gij maakt, dat ik die erfenis krijg, neem ik u op den koop toe.

ANNA.

Ei! als gij mijne jufvrouw bemint, zal haar vader zelf haar u wel geven.

DE GRAAF, *spottende.*

Waarachtig?

ANNA.

En als gij dat niet wilt, dan bemint gij haar ook niet.

DE GRAAF.

Ja, men kan altoos niet zoo als men wil.

ANNA.

Als men het goede niet kan, moet men het kwade ook niet willen.

(Traugott begint gedurende dit gesprek zijn lied te zingen, en zoo dikwijls de Graaf iets zegt dat hem mishaaft, verheft hij zijne stem luider.)

DE GRAAF.

Met uwe wonderlijke begrippen...

ANNA.

Denkt gij misschien, dat mijne jufvrouw te slecht is om eene Gravin van haar te maken?

DE GRAAF.

Ó! Zij zou de bekoorlijkste Gravin van de wereld zijn.

ANNA.

Maar te arm.

DE GRAAF.

Armoede is geene schande.

ANNA.

Dit is een spreekwoord, dat alle menschen in den mond voeren, en niemand in het hart.

DE GRAAF.

Propos! hebt gij geld noodig?

ANNA.

Ja!

DE GRAAF.

Daar, neem! (*Hij biedt haar eene beurs aan.*)

ANNA.

Zulk geld hebben wij niet noodig.

DE GRAAF.

Zulk geld?... Wat wilt gij daarmee zeggen?

ANNA.

Geschenken neemt mijnheer niet: daartoe is hij te edel.

DE GRAAF.

Maar gij?

ANNA.

Ik ben zeker maar eene dienstmeid, en heb slechts een klein loon; maar als ik zondags in de kerk ga, heb ik nog altijd wel iets, om in het zakje te werpen.

DE GRAAF.

Oude! wees verstandig. Uwe jufvrouw is een schat, waarbij gij het drakenambt waarneemt; maar gij moogt vuur spuwen zooveel gij wilt, ik zal toch eindelijk mijn' zakdoek over de gloeiende kolen werpen. (*Omziende.*) Voor den duivel! wat bulkt die kerel! hij gelijkt wel een nachtwacht.

ANNA, *lagchende.*

Hij zingt: dit kan hem immers niemand beletten?

DE GRAAF *werpt Traugott een stuk geld toe.*

Daar, vrind! drink eens op mijne gezondheid: de

keel is u verduiveld droog. (*Traugott neemt het geld en nagelt het op zijne werkbank.*) Kerel! wat doet gij daar?

ANNA.

Ha! ha! ha! hij doet als onze buurman de kruidenier: die is ook gewoon, valsch geld op zijne toonbank te spijkeren.

DE GRAAF.

Vent! geef antwoord.

TRAUGOTT, *zingt.*

Dat hij, die steeds naar weelde dingt,
In ledigheid zich mest', enz.

ANNA, *lagchende.*

Laat hem met vrede: hij is doof.

DE GRAAF

Is hij doof? des te beter! jammer dat hij ook niet stom is!... Ha! jufvrouw Charlotte!

WERDE TOONEEL.

De Vorigen, CHARLOTTE.

CHARLOTTE.

Zijt gij gereed, lieve Anna? Vader zal aanstonds beneden komen.

ANNA.

Zelf komen?

CHARLOTTE.

Voor de eerstemaal: het weder is zoo warm en schoon...
(Vriendelijk.) Goeden morgen, Traugott! *(Zedig en bescheiden.)* Goeden morgen, Heer Graaf! *(Traugott neemt vriendelijk en eerbiedig zijne muts af. Zoolang Charlotte tegenwoordig is, vergeet hij dikwijls zijn' arbeid, en ver-raadt door gebaren zijne deelneming aan het gesprek.)*

DE GRAAF,

Zeker moest ik toornig worden, lieve kind! indien deze blik mijn' toorn niet ontwapende.

CHARLOTTE.

Toornig worden? Waarom?

DE GRAAF.

Dat de doove schoenmaker uw' eersten morgengroet ontving.

CHARLOTTE.

Doof? Hij is de zoon van onzen huiswaard; een goed, stil mensch.

DE GRAAF.

Zonderling, dat men de stille menschen altoos voor goed houdt.

CHARLOTTE.

De deugd maakt weinig gedruisch.

DE GRAAF.

En is eene dochter der liefde.

CHARLOTTE.

Dan is het jammer, dat zij hare moeder zoo zelden boven het hoofd wast.

DE GRAAF.

Een verliefd mensch is altijd een goed mensch.

CHARLOTTE.

Waarlijk?

DE GRAAF.

De zon lokt bloemen uit de aarde, en de liefde deugden uit het hart.

CHARLOTTE.

Ik, arm meisje, ik heb mij altoos ingebeeld, goed te zijn zonder liefde.

DE GRAAF.

Inbeelding! Wat baat geld zonder stempel? De liefde moet de deugd stempelen, als zij algemeen nuttig worden zal.

CHARLOTTE.

Dit is slechts op de menschenliefde toepasselijk.

DE GRAAF.

Hebt gij elke andere verzegd?

CHARLOTTE.

Kunt gij dit eener liefhebbende dochter vragen?...
 Ô! Verheug u met mij: mijn vader zal beneden komen en weder voor de eerste maal de frissche lucht genieten! Hier, onder deze linden zal hij zitten, van welke hij in den voorgaanden herfst, vol van een droevig voor-gevoel, de bladeren zag afvallen. Ô! Ik ben zoo ver-heugd, zoo inwendig verheugd!.... Als gij wist hoe-veel hij geleden, wat hem niet al ontbroken heeft....

DE GRAAF.

Ontbroken? Dat was uwe schuld.

CHARLOTTE.

De mijne?

DE GRAAF.

Voorzeker: waarom hadt gij geen vertrouwen in een vriend? Waarom versmaaddet gij mijne hulp?

CHARLOTTE.:

Zijt gij ook een Dokter?

DE GRAAF.

Zorgen kwellen meer dan krankheid: ik zou in deze gedeeld, en welligt genen verzacht hebben.

CHARLOTTE.

Ik versta u niet.

DE GRAAF.

Wanneer ik, bij voorbeeld, wat het toeval mij schonk, door het gebruik veredelde? Wanneer ik eener goede dochter ondersteuning aanbood, om den Kranken vader te verkwikken.

(Hij haalt zijne beurs uit en weegt die op de hand.)

CHARLOTTE.

Dan zou zij den grootmoedigen man zelf bij den geliefden kranke brengen.

DE GRAAF.

En als hij zijn geschenk alleen in de handen der dochter leggen wilde?

CHARLOTTE.

Daarvoor bedanken.

DE GRAAF.

Dat is verachten?

CHARLOTTE.

Toch niet, Heer Graaf! het baart eene stille achting voor zich zelve, wat een' derde somtijds verachting toeschijnt.

DE GRAAF.

Deze roos zult gij toch niet versmaden?

CHARLOTTE.

o Neen! ik dank u; mijn vader houdt veel van rozen, en het is heden zijn verjaardag: ik zal hem met de eerste roos verrasschen.

(Zij maakt eene beleefde neiging, knikt vriendelijk tegen Traugott, en gaat in huis, de Graaf blijft een weinig verlegen staan.)

ANNA.

Als uw geld u tot last is, Heer Graaf! daar ginder woont een oude blinde visscher: geef hem uwe beurs; dan moogt gij mij nog twintig maal moedertje of eene oude heks noemen.

(Zij gaat in huis.)

DE VERZOENING,

VIJFDE TOONEEL.

DE GRAAF, TRAUGOTT.

DE GRAAF.

Die vrouwen honden mij voor den gek! Geene verlichting, geene lektuur! Als ik het maar eerst zooverre brengen kon, dat zij romans lezen: zonder romans mag de duivel met een onschuldig meisje te regt komen... Daar zit die doove ezels... hij woont in het zelfde huis... zou men hem tot niets gebruiken kunnen? — He! goede vriend!

(Traugott werkt voort en veinst hem niet te hooren; de Graaf schreeuwt hem aan het oor:)

He! vriend!

TRAUGOTT, ruw.

Wat is het?

DE GRAAF.

Nu, nu! weet gij wel wien gij voor hebt? Ik ben Graaf.

TRAUGOTT.

Kunt gij schoenen maken?

DE GRAAF.

Lomperd!

TRAUGOTT.

Nu, wat kunt gij dan?

DE GRAAF.

U den rug smeren, als gij niet beleefder wordt.

TRAUGOTT.

Ei! dat kan een schoenmaker ook.

DE GRAAF.

Wilt gij geld verdienen?

TRAUGOTT.

Geld verdienen? O Ja! — Wie wil mij wat laten verdienen?

DE GRAAF.

Ik.

TRAUGOTT.

Op eene eerlijke wijze?

DE GRAAF.

Op de ligtste wijze van de wereld.

TRAUGOTT.

De ligtste is niet altijd de eerlijkste. Hebt gij schoenen noodig?

DE GRAAF.

Wilt gij wel een' brief bestellen?

TRAUGOTT.

Op de post?

DE GRAAF.

Neen, hier in huis, aan jufvrouw Charlotte; maar de oude Anna moet het niet zien.

TRAUGOTT.

Zeer goed, geef den brief maar hier.

DE GRAAF.

Hoe zult gij het dan maken?

TRAUGOTT.

Ik zal hem den vader brengen.

DE GRAAF.

Wel ja, waarom niet?

TRAUGOTT.

Nu, de vader zal toch wel mogen weten, wat men aan de dochter schrijft.

DE GRAAF.

Gek! dan gebruikte ik u niet.

TRAUGOTT.

Gek? — Men moet geen' gek gebruiken, waar men een' schelm noodig heeft.

DE GRAAF.

Die kerel is ook nog te dom: het ontbreekt hem ook al aan verlichting... Ha! daar komt een man naar mijn hart: die heeft aan een half woord genoeg.

ZESDE TOONEEL.

De Vorigen, EITERBORN.

DE GRAAF.

Goeden morgen, beste vriend! gij komt of gij geroepen waart.

EITERBORN.

Serviteur!

DE GRAAF.

Ik weet, gij zijt een man, dien men tot alles gebruiken kan.

EITERBORN.

Ik ben een eerlijk man: dat weet de gansche wereld.

DE GRAAF.

Veel geluk, als gij het zooverre gebragt hebt, dat de wereld het weet of geloofte; want dit geldt evenveel.

EITERBORN.

Hoe verstaat mijnheer de Graaf dat?

DE GRAAF.

Zie, er zijn tweeërlei soorten van eerlijke lieden: de eene is eerlijk voor zich zelve, en de andere voor de wereld.

EITERBORN.

Zonderlinge stellingen!

DE GRAAF.

Maar men wordt dik en vet daarbij. Gij hebt u daar een' buik aangeëerlijkt, die u tot Keizer van Japan kwalificeert.

EITERBORN.

Aangeëerlijk? welk eene onduitsche uitdrukking!

DE GRAAF.

Nieuw; maar niet onduitsch. Moeten de Franschen alleen het regt hebben om nieuwe woorden te sme-

den? „Zich iets aaneerlijken”... het denkbeeld is nieuw: bijgevolg moet er ook een nieuw woord voor gevonden worden.

EITERBORN.

Gij hebt lust tot praten, Heer Graaf! en ik heb bezigheden...

DE GRAAF.

Die ik denk te vermeederen. Hoor, lieve vriend! noch uw buik, noch uwe pruik, noch uwe ijskoude eerlijkheid schrikken mij af: ik maak u tot mijn' *postillon d'amour*.

EITERBORN.

Serviteur!

DE GRAAF.

Als postillon moet gij ook bereden zijn: ik schenk u mijn' zweetvos.

EITERBORN, *schielijk*.

Dien gij gisteren bereedt?

DE GRAAF.

Die zoo moedig steigerde.

EITERBORN.

Met den ramskop?

DE GRAAF.

En heerlijke manen.

EITERBORN, *vriendelijk*.

Verplicht, wel zeer verplicht!... Waarin kan ik u dienen?

DE GRAAF.

Gij kent immers den ouden Bertram?

EITERBORN.

Die daar woont? Voorzeker ken ik hem. (*Zich omkeerende.*) Maar spreek zacht: wij zijn niet alleen.

DE GRAAF.

Gij meent den schoenmaker? Wees onbezorgd: hij is doof.

EITERBORN.

Niets op de wereld is doof: de wanden hebben ooren. Nu, wat zal de oude, teringzuchtige Bertram?

DE GRAAF.

Hij heeft eene dochter, die niets minder dan teringzuchtig is.

EITERBORN.

Een onrijp ding.

DE GRAAF.

Onrijp? Hoe oud was uwe vrouw zaliger, toen zij van de dochter tot de moeder fladderde, en haar vader dwong hals over kop zijne toestemming te geven?

EITERBORN.

St...il! wat wilt gij daarmee zeggen?

DE GRAAF.

Lieve Eiterborn! wij zijn immers buurkinderen, en dan wordt men zooveel gewaar.

EITERBORN.

Stil toch! *odiosa* moet men niet aanroeren; vooral, wanneer de wereld die vergeten heeft.

DE GRAAF.

Wij zijn immers onder ons. De maskers zijn alleen goed voor de maskeradezaal; maar wanneer een paar mannen met elkander aan de punchtafel gaan om te drinken, dan nemen zij de maskers af. Zoo is het, denk ik, op de wereld in het algemeen: de eene duivel die den anderen herkent, trekt de zijden handschoen uit, en reikt hem den blooten klauw,

(*Hij schudt hem de hand; Traugott begint weder te zingen.*)

EITERBORN.

Gij zijt een looze guit. Om den zweetvos vergeef ik u uwe impertinentiën. Ik ben en blijf toch altoos een eerlijk man.

DE GRAAF.

Wel zekerlijk! ik ken ligtgeloovige menschen genoeg, die daarop zweren zouden. Maak maar, dat de oude Bertram u ook daarvoor houde.

EITERBORN.

Dat doet hij.

DE GRAAF.

En Charlotte?

EITERBORN.

Ha! ha! die houdt alle menschen voor eerlijk.

DE GRAAF.

Des te beter.

EITERBORN.

Mag ik u verzoeken, het wat kort te maken?

DE GRAAF.

Kort, als een Spartaan: ik ga trouwen.

EITERBORN.

Veel geluk!

DE GRAAF.

Met een rijk meisje.

EITERBORN.

Bravo!

DE GRAAF.

Jong.

EITERBORN.

Voortreffelijk!

DE GRAAF.

En leelijk als de duivel.

EITERBORN.

Ei!

DE GRAAF.

Nu wenschte ik wel, dat mijne leelijke gemalin eene
schoone kamenier aannam.

EITERBORN.

Zeer natuurlijk.

DE GRAAF.

De oude Bertram is een arme drommel...

EITERBORN.

Dat is hij.

DE GRAAF.

En zal blijde zijn, als zijne dochter verzorgd is.

EITERBORN.

Misschién: maar hij is eigenzinnig, trotsch en een groot vriend van de deugd.

DE GRAAF.

Nu, goed! gij moet hem zeggen, dat mijne bruid ook zeer vroom en deugdzaam is. (*Lagchende.*) En ik geloof waarachtig dat het waar is!

EITERBORN.

Zeker, hij is in nood, hij heeft schulden: daarmede moeten wij ons voordeel doen.

DE GRAAF.

Juist: ik geef u de uitgebreidste volmagt over mijne kas. Als het gelukt, zullen er altoos nog wel vijftig *Louis d'or* voor u overblijven.

EITERBORN.

Maar stil toch, alles in het geheim, welstaanshalvel! Gij weet niet, hoe men alles in de wereld doen kan, als men het maar op zekere wijze aanvangt.

DE GRAAF.

Regt, lieve Mentor! ik ben uwe Telemachus met lijf en ziel.

TRAUGOTT, *opstaande, tegen den Graaf.*

Mijnheer heeft daar een gat in zijne schoen: wil ik het lappen?

DE GRAAF.

Zot! ik heb het er zelf in gesneden, om de likdoorns.

TRAUGOTT.

Zelf ingesneden? Bravo! (*Ter zijde.*) Als het geweten te eng is, en er likdoorns in de ziel beginnen te steken, dan snijdt men een gat in het geweten, en dan gaat het weder zeer goed.

(*Hij zet zich weder aan zijn werk.*)

DE GRAAF.

Ik geef u ruimte tot uwe operatiën. Laat mij u omhelzen, dierbare vriend!

EITERBORN.

Serviteur! die vriendschap is een weinig jong.

DE GRAAF.

Als een paar eerlijke lieden elkander van nut zijn kunnen, doet zij reuzenschreden.

ZEVENDE TOONEEL.

De Vorigen, zonder DEN GRAAF.

EITERBORN.

Die wipdbull! Ik moet voorzigtig met hem te werk gaan; ik moet mij dekken. Jonge lieden zwetsen gaarne, tot zij hun oogmerk bereiken; zij stelen vruchten uit

een' vreemden tuin, en bespotten den hovenier nog bovendien, toonen hem de gestolen vruchten van verre, en roepen: „Eet, eet!“... Dit kon mij een' slechten naam maken; hoewel, de hemel zij gedankt! ik heb het zooverre gebragt, dat de menschen op mijne onschuld zweren zouden, al betrapten zij mij zelfs op eene huisbraak. Ha! ha! ha! de wereld gelooft alles, en leert alles van buiten, als men maar geduld heeft het haar millioenen malen voor te zeggen. „Ik ben een eerlijk man! Zoo spreek ik sints twintig jaren; en ziedaar, nu roept mij ieder kind op de straat na: „Daar „gaat een eerlijk man.“ (Naar Traugott ziende.) Vervloekte kerel, met uw zingen!

ACHTSTE TOONEEL.

De Vorigen, FILIP BERTRAM, CHARLOTTE, met breiwerk.

FILIP.

Laat mij hier zitten, lieve kind! hier is het warm en schoon.

EITERBORN.

Serviteur, mijnheer Bertram!

FILIP.

Ei! ei! mijn waarde Eiterborn! wij hebben elkan-
der in eenige weken niet gezien.

EITERBORN.

Eene reis om affaire... er is toch niets gebeurd?

FILIP.

Veel, zeer veel! het gewigtigste: ik ben gezond.

EITERBORN.

Veel geluk!

FILIP.

Ik dank u, ik dank u. Ja, de Hemel heeft mij weder lucht geven: mijne dochter moest mij zoo dikwijls het schoone lied van Klaudius voorzingen:

Ach! geef mij slechts een weinig lucht!

Gij ademt toch zoo ruim.

EITERBORN.

De lente doet toch ook het hare: gij gaat naar uwen tuin?

FILIP.

Spreek mij niets van den tuin: het ware beter, dat eene aardbeving dien verslonden hadde, dan dat twee broeders sedert vijftien jaren daarom elkander vervolgen.

EITERBORN.

Dat hoor ik voor de eerste maal van u.

FILIP.

Helaas! ik moest krank worden, om een' gezonden inval te krijgen!

EITERBORN.

Als men, gelijk gij, het strengste regt vóór zich heeft....

FILIP.

Ach, lieve vriend! als men, gelijk ik, de poorten van een geregtshof zoo nabij geweest is, waar geen

sterveling regt heeft, dan zegt men het regthebben gaarne vaarwel. Daarom heeft, op mijn verzoek, de brave dokter Blom op zich genomen, den boozen broedertwist voor het gewetensgeregt (*) te vereffenen.

EITERBORN, *ontsteld.*

Voor het gewetensgeregt? in ernst?

FILIP.

Reeds sedert eene week.

EITERBORN.

En ik wist er geen woord van?

FILIP.

Gij waart afwezig.

EITERBORN.

Maar mijn Hemel! waar voor hebben wij dan de regten, als het geweten overal beslissen moet?

FILIP.

De regten hebben wij om elkander te kwellen, en het geweten om de kweiling weder te helen.

EITERBORN.

Maar wanneer uw broeder onbewegelijk blijft?

(*) Het gewetensregt was eene voortreffelijke, maar helaas later afgeschafte inrigting van Katharina de IIde, keizerin van Rusland, waardoor menig onregtvaardig proces in da geboorte gesmoord werd.

FILIP.

Dan schenk ik hem den tuin; want ik verlang naar rust, en ben te arm om langer te procederen. Kan ik eerst weder werken, en een paar daalders overhouden, dan wil ik die liever aan mijne dochter besteden: zij heeft nog opvoeding noodig en is onverzorgd.

CHARLOTTE.

Gij hebt mij bidden en werken geleerd: wat heb ik meer noodig?

FILIP.

Tegenwoordig veel meer. De jongeheeren vragen thans niet of men bidden, maar of men dansen kan.

CHARLOTTE.

Wat bekommer ik mij om de jongeheeren!

FILIP.

Gij zijt niet eens goed voor kamenier bij eene voorname mevrouw, want ook die zal u niet vragen of gij bidden kunt, maar wel: „Jufvrouw! kunt gij kappen, modes bedenken en dergelijken?”

CHARLOTTE.

Ik kan naaijen, breijen, koken, braden...

FILIP.

En uw' vader liefhebben; maar dit is ook alles: voor mij zeer veel, voor eene dame der groote wereld zeer weinig.

EITERBORN.

Ik ken ondertusschen eene jonge, rijke bruid, nog rijker aan deugden dan aan schatten, die eene zedige juffer bij zich wenscht te hebben. Ik ben haar vriend en een eerlijk man: kan ik uwe dochter deze plaats bezorgen, dan...

CHARLOTTE, *zich aan haar' vader hechtende.*

Hier is mijne plaats.

FILIP.

Ik dank u, lieve Eiterborn! wij zullen er nader over spreken.

CHARLOTTE

Neen, gij zult mij niet verstooten.

FILIP.

Verstooten, kind? ik verlang uw geluk.

CHARLOTTE.

Ik ben in mijn leven maar ééns ongelukkig geweest... toen gij zoo ziek waart.

FILIP.

Maar in het toekomende.

CHARLOTTE.

Mijn vader zal mij niet vragen of ik kappen kan.

NEGENDE TOONEEL.

De Vorigen, BLOM.

BLOM.

Ha! dat verheugt mij, u weder voor de eerste maal in de open lucht te zien.

FILIP.

Welkom, lieve dokter! geef mij de hand.

CHARLOTTE, *zeer vriendelijk*.

Goeden morgen, mijnheer Blom!

FILIP.

o, Hoe gelukkig moet een arts zich rekenen, die een huisvader het leven redde, en hulpeloozen weezen hunnen verzorger terug gaf.

BLOM.

Als de kunst altoos een' gelijken tred met den wil hield....

FILIP.

Is daarom de bestemming minder edel, tot eene klasse van menschen te behooren, welke ieder onbekende, ieder vreemdeling om hulp smeeken durft. Toen eene bloedspuwing mij op den rand des grafs bragt, kende ik u niet, echter kwaamt gij bij dag en nacht, in storm en regen; en zoo gij niet altoos helpen kondet, dan gaf uw vriendelijk, welwillend gezigt nogtans troost aan mijn kind, en mij vertrouwen. Ik kende u niet; ik ben een arm man: slechts menschenliefde voerde u

bij mijn leger... δ , Hoe zalig is de stand, wiens éénige bezigheid menschenliefde is!

BLOM.

Heb ik u niet verboden zooveel te spreken?

FILIP.

Het volle hart kan zijne uitstortingen niet naar de krachten der long afmeten. Ik vier heden mijn' drie-en-vijftigsten verjaardag; dit ben ik u verplicht; — dit goede meisje is nog geen wees: dit is zij u verplicht.

BLOM.

Waarlijk, brave man! ik moet u, als arts, het spreken verbieden. Het is schoone zielen eigen, dat zij de dankbaarheid overdrijven. Ik heb mijn' pligt gedaan: gave de hemel dat hij mij altoos zoo heerlijk beloond wierde!... Mijn bezoek van heden is het bezoek eens vrienden: den arts hebt gij niet meer noodig. Toen wij gisteren avond van uw verjaarsfeest spraken, hoopte ik u reeds dezen morgen met het vrolijk berigt te kunnen verrasschen, dat uw onzalig proces beslist was.

FILIP.

Welk een aangenaam geschenk ware dit voor mij!

BLOM.

Ook geef ik de hoop nog niet op. Onze gewetens-regter is de edelste man dien ik ken; de éénige wellicht, die de deugd om de deugd bemint. Moet ik hem noemen, om ieder toehoorder vertrouwen in te boezemen? Hij is beurtelings vriend en regter, vader en

broeder; overreding vloeit van zijne lippen, en menschenliefde uit zijn hart. Wanneer zijne edele pogingen vruchteloos blijven, veroorzaakt dit hem slapelooze nachten, en is het hem gelukt den vrede te herstellen, dan legt hij zich des avonds nog vergenoegder te bed, dan hij, dien hij den vrede wedergaf. Wie herkent hem niet in deze beeldtenis! (*)

FILIP.

En wie zegent hem niet?

BLOM.

Misschien verkrijgt gij nog heden een bewijs van zijne onvermoeide pogingen, om het goede te bewerken.

EITERBORN.

Mijnheer de dokter is wat haastig.

BLOM.

In het goede kan men niet te haastig zijn.

EITERBORN.

Maar.... maar.... de heer Bertram was op den besten weg, om de zaak *cum expensis* te winnen.

BLOM.

Cum expensis? Rekent gij de sedert vijftien jaren verloren rust ook daaronder?

(*) Ik kan het mijn hart niet ontzeggen het origineel van deze beeldtenis te noemen. — De bescheiden man moge het mijne erkentenis vergeven. — Het is de staatsraad von Kurfel, te Reval.

EITERBORN, *spotachtig*.

Men hoort wel, dat mijnheer de dokter ook romans schrijft.

BLOM.

Is het dan mogelijk eene zonde romans te schrijven? Men vindt de menschen in de wezenlijke wereld somwijlen zóó slecht, dat het iemand aangenaam is, als men aan zijne schrijftafel gaan, en uit de denkbeeldige wereld betere voortbrengen kan. Zonderling, dat middelmatige verstanden altoos met eene soort van verachting op romansschrijvers nederzien, en de lieden gaarne wilden overreden, dat zulk een mensch niets meer verstaat.

EITERBORN.

Het mag wel daar van daan komen, dat gewoonlijk de *solide* wetenschappen daarbij verwaarloosd worden.

BLOM.

Ik weet zeer wel, wat de juristen *solide* noemen: barbaarsche woordvoegingen, onduitsche redenen, die geen mensch verstaat...

EITERBORN.

Verstaat men dan uwe *recepten*?

BLOM.

Helaas neen! en ik geef deze medicinale kwakzalverij van harte gaarne aan uwe spotternij prijs.

EITERBORN.

Gevangen, mijnheer de dokter! ieder stand heeft zijne kwakzalverij, en moet die hebben, om het ge-

meen eerbied in te boezemen, Gij hebt uwe *recipe*, en ik mijne *clausula rati, grati & indemnisationis*. *Serviteur!*

(Hij gaat heen.)

TIENDE TOONEEL.

De Vorigen, zonder EITERBORN.

BLOM.

Het schijnt hem niet te bevallen, dat gij den twist wilt uit den weg ruimen.

FILIP.

Soldaten en Advokaten wenschen nooit naar vrede,

BLOM.

Het gewetensgeregt is hem reeds lang een doorn in het oog.

FILIP.

Hij meent het eerlijk.

BLOM.

Zoo zegt ten minste de gansche stad. Ondertusschen zijn er lieden, die het geluk hebben voor eerlijk gehouden te worden, zonder zelfs eens te weten hoe zij daaraan gekomen zijn.

FILIP.

Erg genoeg, dat ook het gerucht van regtvaardigheid eene luim des geluks, een spel des toevals is.

ELFDE TOONEEL.

De Vorigen, ANNA.

ANNA.

Het ontbijt is gereed.

FILIP.

Aanstands, aanstands. De frissche lucht heeft mijn eetlust opgewekt: wilt gij zien, dokter! hoe goed het mij weder smaakt?

BLOM.

Ik heb hier omstreeks nog een' zieke.

FILIP.

ô! Dan wil ik u geen oogenblik ophouden: ik weet, hoe vol verlangen een kranke op de verschijning van den arts wacht. Tot wederziens!

(Anna geleidt hem in huis.)

TWAALDE TOONEEL.

CHARLOTTE, BLOM, TRAUGOTT.

CHARLOTTE, *schroomvallig.*

Wat zult gij van mij denken, mijn waarde heer Blom! dat ik straks zoo stom was, bij mijns vaders dankbetuiging? Maar de Hemel weet wat ik gevoel, als iemand eene weldaad aan mij verrigt! dan heb ik altijd eer tranen dan woorden.

BLOM.

Tranen zijn de tolken van het hart.

CHARLOTTE.

Ik had zoo gaarne geweend; maar ik schaamde mij voor den advokaat.

BLOM.

Derhalve niet voor mij, lieve kind?

CHARLOTTE.

Voor u? ó neen! In dien vreesselijken nacht, toen mijn vader zooveel bloed verloor, heb ik wel gezien dat u zelve de tranen over de wangen rolden.

BLOM.

Dat behoorde zeker niet te wezen: de natuur moest het hart van een' dokter harnassen, als de schildpadden.

CHARLOTTE.

Toch niet: dan kondet gij u immers ook niet verheugen, als gij hulp aan een jammerend huisgezin bewezen hebt. ó, Het moet heerlijk zijn, als men zoo in den nood helpen kan! (*Met levendigheid.*) Ware ik een jongen geworden, dan had ik ook *recepten*-schrijven geleerd, had mijn' vader zelve genezen, — en dan ware ik zoo rijk... zoo vrolijk geweest!...

BLOM.

Ik geef u de getuigenis, dat uwe liefderijke zorg meer gedaan heeft dan mijne middelen,

CHARLOTTE, *verrukt.*

Gewis? is u dat ernst?

BLOM.

Volkomen.

CHARLOTTE, *in vreugdetranen uitbarstende.*

ô, Gij weet niet, welke onuitsprekelijke vreugde gij mij door deze verzekering veroorzaakt!... Niet waar? nu zal mijn goede vader zeer oud worden?

BLOM.

Als hij voorzigtig is, zich voor sterke beweging, voor driften in acht neemt...

CHARLOTTE.

Dat is mij aanbevolen: ik zal wel zorg voor hem dragen; ik wil alles verwijderen wat hem met gevaar bedreigt.

BLOM.

Zult gij dan altoos bij hem zijn?

CHARLOTTE.

Altoos! altoos!

BLOM.

Maar als eens andere pligten u roepen?

CHARLOTTE.

Andere? Maar toch geen heiliger!

BLOM.

De pligten van echtgenoot, van moeder....

CHARLOTTE.

Neen, ik zal nooit trouwen.

BLOM.

Nooit trouwen?

CHARLOTTE.

Als ik mijn' vader verlaten moest....

BLOM.

Gij zoudt hem een' zoon schenken.

CHARLOTTE.

En de zoon zou hem eene dochter ontrooven.

BLOM.

Maar als een man zich opdeed, die uw' vader een' gerusten, kommerloozen onderdom verschaffen kon; die, wel verre van hem de zorg zijner dochter te ontrooven, de band der liefde en des huisselijken geluks om drie goede zielen strengelde; die onder uw dak woonde, uwe vreugde vermeerderde, uwe zorgen deelde?...

CHARLOTTE.

Ja, als zóó een zich opdeed....

BLOM.

Zoudt gij hem beminnen?

CHARLOTTE.

Hoe zou ik anders kunnen?

BLOM.

En als uw vader zeide: „Schenk dezen man uw hand en hart”?

CHARLOTTE.

Met vreugde! Maar dit ware ook alles wat ik hem geven kon; want wij zijn arm.

BLOM.

O! gij weet niet hoe rijk gij zijt!

CHARLOTTE.

Als eerlijkheid voor rijkdom geldt...

BLOM.

Ja, er zijn nog menschen, die in deze ondeugende wereld de prijs der eerlijkheid kennen; gelijk men in eene woestijn de waarde van een stuk brood leert schatten, dat in paleizen geen schoothond neemt. Vaarwel, goed kind! ik vergeet mij zelve bij u. Denk aan ons gesprek: er kon welligt ras een tijd komen, dat ik het u weder herinnerde.

(Hij vertrekt.)

DERTIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, TRAU GOTT.

CHARLOTTE, *blijft nadenkende staan.*

Wat wilde hij daarmede zeggen?... Ik zou mij die gesprek herinneren? *(Na eene poozing, met eenen halven zucht.)* Ach! ik geloof, ik zou het toch niet vergeten hebben.

*(Zij gaat langzaam naar huis.)*TRAUGOTT, *staat op.*

Lieve jufvrouw!

CHARLOTTE, *vriendelijk.*

Wat wilt gij?

TRAUGOTT.

Gij moet mijne vrijheid niet kwalijk nemen.

CHARLOTTE.

Neen, goede Traugott!

TRAUGOTT.

Ik heb daar een paar schoenen gemaakt....

CHARLOTTE.

Dat zie ik.

TRAUGOTT.

Dewijl het nu van daag mijnheer uw' vaders geboortedag is, en gij hem zoo hartelijk liefhebt, dat mij daar op mijn' driestel de tranen over de wangen geloopen zijn.... zoo wilde ik het wagen.... maar gij moet niet boos worden....

CHARLOTTE.

Waarom zoude ik boos worden? Gij meent het immers goed met ons.

TRAUGOTT, *met de hand op zijn hart en de oogen ten hemel.*

Ja, ja, waarlijk! ik meen het goed.

CHARLOTTE.

Nu, spreek dan vrij.

TRAUGOTT.

Ik wilde... dat gij... die slechte schoenen... van mij... tot een geschenk aannaamt....

CHARLOTTE.

Ik dank u, lieve Traugott! en zal het bij gelegenheid trachten te vergelden.

TRAUGOTT.

Neen, neen, dat moet gij niet. O! ik ben zoo blijde, dat gij mijne schoenen niet veracht!

CHARLOTTE.

Foeil een geschenk uit een goed hart, wie kan dat verachten?

TRAUGOTT.

Jufvrouw! nu gij dit zegt, hebt gij mij de schoenen rijkelijk betaald. Het geld van den voornamen joncheer... ik heb het wel gezien... weigerdet gij; maar de schoenen van den armen Traugott versmaadt gij niet: dat komt, omdat de arme Traugott het eerlijk meent. Wacht u voor dezen Graaf, of wat hij is: de Advokaat is zijn medehelper; het zijn booze menschen. Hier, op deze plaats hebben zij van dingen gesproken, waarvan alleen voornamen lieden zoo maar goedsmoeds spreken kunnen, en hebben daarbij elkander in het aangezicht gezien, en zijn in het geheel niet rood geworden. Ik durf het hun niet nazeggen: het is veel te leelijk; maar wacht u voor de farizeërs.

CHARLOTTE.

Ik dank u, eerlijke Traugott! nu neem ik uw geschenk nog liever; en als booze menschen mij met gladde woorden vleijen, wil ik terstond naar mijne schoenen zien, en aan uwe waarschuwing denken.

(Zij gaat in huis.)

VEERTIENDE TOONEEL.

TRAUGOTT, *wischt eene traan uit zijne oogen.*

Dat is een jufvrouwkje!... zóó goed! zóó beminlijk!
 Ach! dat eens het huis boven haar hoofd brandde, en
 ik in de vlam storten en haar redden kon!... Daar stond zij..
 „Eerlijke Traugott!” zeide zij... Hoort gij, Traugott!
 als gij nu niet tot aan uw levenseinde eerlijk blijft, dan
 verdient gij barrevoets in de hel te wandelen.

TWEEDE BEDRIJF.

Eene kamer in het huis van Frans Bertram.

EERSTE TOONEEL.

HANS BULLER, *zit aan eene tafel, waarop eene flesch wijn en een ontbijt staat.*

Drie-en-vijftig jaren!... Hij zal leven! — Hoe lang? Om het even; als hij maar langer leeft dan ik: den degen op den zerk te leggen, het treurpaard achter zijn lijk te leiden... neen, dat mag een ander doen.

TWEEDE TOONEEL.

HANS BULLER, VROUW GRIESGRAM.

VROUW GRIESGRAM.

Lieve Hemel! reeds weder aan de flesch!

HANS.

Ja, vrouw Griesgram! ik drink de gezondheid van mijn' braven Heer.

VROUW GRIESGRAM.

Dat verwenschte gezondheid-drinken! daarvan worden de lieden juist krank. Wie eens anders gezondheid drinkt, verdrinkt de zijne.

HANS.

Maar ik drink maar twee gezondheden: het Vaderland en Mijnheer.

VROUW GRIESGRAM.

Het Vaderland? Ei, zie eens! dat klinkt vrij patriotisch. De broeder van onzen heer mag het Vaderland ook wel zooveel heil toegedronken hebben, dat hij er de tering van gekregen heeft.

HANS, *opstuivende.*

Wat?... (*Hij bedwingt zich.*) Hoor eens, vrouw Griesgram! gij zijt kwalijk onderrigt: ik wil u op een haar zeggen, waar hij de tering van gekregen heeft.

VROUW GRIESGRAM.

Nu?

HANS.

Hij heeft eens eene booze huishoudster gehad; deze heeft den ganschen dag met de meiden gekeven, en hem 's avonds geestelijke liederen voorgebruld.

VROUW GRIESGRAM.

Vermoedelijk tot heil zijner ziel.

HANS.

Eene Xantippe, die hem den wijn bij droppels toetelde, en intusschen de likeurflesschen onder haar bed verborg.

VROUW GRIESGRAM.

Ei, ei!

HANS.

Kortom, eene Xantippe, die... Uw welzijn, vrouw Griesgram! (*Hij drinkt.*) Brr! het is alsof ik gloeiend lood gedronken heb!

VROUW GRIESGRAM.

Wat drinkt gij dan voor leelijk tuig?

HANS.

Wilt gij proeven? (*Hij schenkt in.*)

VROUW GRIESGRAM.

Laat eens zien. (*Zij drinkt het glas in ééns uit.*) Wel, het smaakt immers als... schenk nog eens in. (*Hans doet het; zij drinkt het glas nogmaals uit.*) Neen, het deugt niets.

HANS.

Ik geloof het wel: hij kost ook maar zes stuivers; maar zes eerlijk verdiende stuivers.

VROUW GRIESGRAM.

Kom van avond op mijn kamertje, dan zal ik u iets lekkerders voorzetten.

HANS.

Ik dank u: ik heb geen' slaapdrank noodig, om mijn geweten in slaap te wiegen.

VROUW GRIESGRAM.

Gij zijt en blijft een stijfkop, een eigenzinnig mensch: er is niets met u te beginnen.

HANS.

Ik ben reeds te oud om iets te beginnen.

VROUW GRIESGRAM.

Gij kondet u een' goeden dag bezorgen.

HANS.

Nu, dat doe ik immers.

VROUW GRIESGRAM.

Bij den zuren edik? ha! ha! ha!

HANS.

Zure wijn, vrouw Griesgram! wordt zoet, als hij door eenen eerlijken gorgel vloeit.

VROUW GRIESGRAM.

Ja, ja! gij zwest veel van eerlijkheid; maar in de kerk gaat gij niet, en geestelijke liederen zingt gij niet...

HANS.

En mijn' heer besteel ik niet, en mijne naasten belaster ik niet....

VROUW GRIESGRAM.

Als gij ten minste 's avonds mijn gebed bijwoonet...

HANS.

En u den mammon tellen hielp....

VROUW GRIESGRAM.

En mijnheer niet altoos het hoofd warm maaktet....

HANS.

En hem de oogen verblindde...

VROUW GRIESGRAM.

Gij zijt een wonderlijk mensch! waarvoor dient men toch? Mijnheer heeft kind noch kraai.

HANS.

Hij heeft een' broeder en een broeders dochter.

VROUW GRIESGRAM.

Ei, ja! die booze menschen, die hem zoo voorbe-

dachtelijk ergeren en kwellen! zou hij dien dit schoone vermogen nalaten?

HANS, *veelbeteekenende.*

Nu, als God hem nog langer leven schenkt, zal er van dat schoone vermogen niet veel overblijven.

VROUW GRIESGRAM.

Hoelang kan de oude knorrepot nog leven? Men ziet immers wel, dat hij met den eenen voet in het graf gaat.

HANS, *ernstig.*

Denkt gij dat?

VROUW GRIESGRAM.

Zijne krachten nemen dagelijks af.

HANS, *angstig.*

Waarlijk?

VROUW GRIESGRAM.

Nog een paar maanden....

HANS, *geroerd*

Wat?

VROUW GRIESGRAM.

Op zijn langst tot den herfst: als de bladen afvallen.

HANS.

Zoo schielijk?... ó Neen! (*Onwillig.*) Neen! (*Met den voet stampende.*) Neen! neen! neen!

VROUW GRIESGRAM.

Zeg nog honderdmaal neen: als de dood ja zegt, behoudt hij toch het laatste woord. Maar zoo gaat

het: had mijnheer mijne Hallische wonder-essentie gebruikt...

HANS.

Als de bladen van de boomen vallen?... Heeft de dokter dat gezegd?

VROUW GRIESGRAM.

Wat dokter? ik versta mij zoo goed daarop als die melkmul. Mijnheer heeft het podegra, het bekruipt zijn hart, en weg is hij!

HANS.

Nu, dan wenschte ik, dat gij in het gras beet eer nog de kersen rijp worden!

(Hij vertrekt.)

DERDE TOONEEL.

VROUW GRIESGRAM, *daarna* EITERBORN.

VROUW GRIESGRAM.

Lastig mensch!... Ik moet hem sparen... hij heeft zich bij den oude ingenesteld. Twintig bedienden heb ik uit den weg geruimd: het heeft mij maar één woord gekost; maar van dien zuurmul kan ik niet ontslagen worden.

EITERBORN, *zagt opkomende.*

Goeden morgen, mijne waarde vriendin!

VROUW GRIESGRAM, *zeer vriendelijk.*

Goeden morgen, mijnheer Eiterborn! ei, van waar zoo vroeg?

EITERBORN.

Ja, wel vroeg, en toch te laat.

Vrouw GRIESGRAM.

Wat wil dat zeggen?

EITERBORN.

Er gebeuren bedenkelijke dingen?

Vrouw GRIESGRAM.

Bedenkelijke dingen?

EITERBORN.

De oude wil zich verzoenen.

Vrouw GRIESGRAM, *verschrikt*.

Met zijn' broeder?

EITERBORN.

De zaak dient voor het gewetensgeregt.

Vrouw GRIESGRAM.

Onmogelijk!

EITERBORN.

Ik kom er juist van daan: beiden hebben volmagt
gegeven.

Vrouw GRIESGRAM.

Aan wien?

EITERBORN.

Aan dokter Blom.

Vrouw GRIESGRAM.

Zonder mij één woord daar van te zeggen, zonder
u te raadplegen?

EITERBORN.

Zacht, zacht, vrouw Griesgram! door drift zult gij alles bederven.

VROUW GRIESGRAM.

Wat moeten wij dan nu doen?

EITERBORN.

Kontramijnen graven, den ongeroepen vredemaker verdacht maken, de gemoederen op nieuws opwinden...

VROUW GRIESGRAM.

En als dit slecht uitvalt?

EITERBORN.

Als dit slecht uitvalt?... Wel, dan zullen zij zich vergelijken, verzoenen; dan zal er een roerende tooneelcoup voorvallen; de beide oude narren zullen heete tranen storten; het jonge ding zal den lieven oom om den baard strijken, en de schoone erfenis wegsnappen.

VROUW GRIESGRAM.

Wegsnappen? Mij de erfenis wegsnappen?

EITERBORN.

Ja, ja, vrouw Griesgram! daar hebt gij nu zoo vele jaren zuur gearbeid, om voor het onnoozele schaaap een bruidschat te sparen.

VROUW GRIESGRAM.

Hou op! ik val in onmagt.

EITERBORN.

Ik wilde gaarne driemaal in onmagt vallen, als ik het maar verhinderen kon.

VROUW GRIESGRAM.

Inderdaad, mijn waarde vriend! gij verliest zeker meer daarbij dan ik: mij was het altoos slechts om uw' waarden persoon te doen.

EITERBORN.

Serviteur!

VROUW GRIESGRAM.

Wanneer ik dag en nacht spaarde, en hier en daar iets door de vingers vallen liet, dan was het om mijn aanstaanden echtgenoot niet de ledige hand te reiken.

EITERBORN.

Zeer verplicht!

VROUW GRIESGRAM.

Veel heb ik zeker niet: een paar duizend daalder-tjes; wat wil dat zeggen? Mijn gansche hoop was op het testament.

EITERBORN.

Als het maar onderteekend ware.

VROUW GRIESGRAM.

Nu, wat den Hemel behaagt! Ik weet dat mijnheer Eiterborn mij niet om tijdelijke goederen tot zijne wederhelft verkozen heeft.

EITERBORN.

Zoolang wij nogtans in het tijdelijke leven, hebben wij ook tijdelijke goederen noodig.

VROUW GRIESGRAM.

Vlijt, spaarzaamheid... (*kwijnende*) en liefde!...

EITERBORN.

Serviteur!

VROUW GRIESGRAM.

Gij zijt een eerlijk man.

EITERBORN, *met de hand op de borst.*

Dat ben ik! en gij een vrome vrouw.

VROUW GRIESGRAM.

Dat ben ik! Daarom zullen wij niet bezwijken, maar moedig er op los werken, onze vijanden te schande maken. Moet echter de boosheid zegepralen, dan blijft ons altijd nog eene hut, waarin liefde en eendragt huisvesten zullen; niet waar, lieve heer Eiterborn?

EITERBORN.

Ach! de hutten, lieve vrouw Griesgram! de hutten zijn alleen aangenaam in herdersdichten: een vet testament ware mij liever dan alle hutten in gansch Arkadia.

VIERDE TOONEEL.

De Vorigen, FRANS BERTRAM komt op een' kruk binnen.

FRANS.

Goeden morgen, kinderen! goeden morgen! Ik heb heden verdoemd lang geslapen; dat komt door het late bezoek van gisteren avond.

EITERBORN.

Heeft mijnheer gasten gehad?

FRANS.

Maar één' gast, maar een' éénigen; doch de duivel haal' hem! ik heb aan dien éenen ook genoeg: het podegra, mijn vriend! het podegra! (*Hij zet zich.*) Ga zitten, als gij wilt, of blijf staan, zoo gij het verkiest. Met mij is het helaas! zoo verre gekomen, dat het weinig scheelt, of ik laat mij op den stoel vastspijkeren.

EITERBORN.

Eene ziekte, die alleen aan de deuren der rijken klopt.

FRANS.

Zij klopt niet aan: zij breekt in, als een dief bij den nacht.

VROUW GRIESGRAM.

Hadt gij maar mijne Hallische wonder-essentie gebruikt.

FRANS, *opstuivende.*

Hoor, Vrouw Griesgram! blijf mij met uw wonder-essentie van het lijf: ik kan die wonderen om den dood niet verdragen. Laatst liet zich een zanger hooren, een beroemde bassist; maar ik ging er niet heen, alleen om dat hij een wonder heette.

VROUW GRIESGRAM.

Die mensch heeft ook niets dan wereldsche dingen gezongen: opera-aria's en zulk goddeloos tuig.

FRANS.

Waarover hadt gij het toch zoo drok, toen ik binnenkwam? Laat eens hooren?

EITERBORN.

Wij spraken...

VROUW GRIESGRAM.

Wij beklagden,..

EITERBORN.

Wij verwonderden....

VROUW GRIESGRAM.

En ergerden ons.

FRANS.

Wat dan? waarover toch?

EITERBORN.

Dat het boozen menschen zoo gemakkelijk valt, eerlijke lieden te bedriegen.

FRANS.

Niets meer? Dat is reeds oude kost.

EITERBORN.

Mijnheer heeft doktor Blom volmagt gegeven...?

FRANS.

Ja, dat heb ik.

VROUW GRIESGRAM.

Gij wilt u met uw' broeder vergelijken?

FRANS.

Ja, dat wil ik.

EITERBORN.

Zonderling! na vijftien jaren..

FRANS.

Ik had het zeker vijftien jaren vroeger moeten doen.

EITERBORN.

En juist nu de zaak zoo goed staat...

FRANS.

Omdat zij altoos staat, en nimmer voorwaarts gaat.

EITERBORN.

Het *incident* punt wegens het *fori privilegiati* zou in deze week beslist zijn.

FRANS.

En wat had ik daardoor gewonnen?

EITERBORN.

De zekerheid van te weten, voor welken regter de zaak behoort.

FRANS.

Zoo? En dan ware het proces weder van voren af aan begonnen? Zoo verre zou ik het derhalve in vijftien jaren gebragt hebben, dat ik eindelijk wist bij wien ik klagen moest.

EITERBORN.

Mijne schuld is het niet: ik ben een eerlijk man.

FRANS.

Dat weet ik.

EITERBORN.

De *chicanes* van uw' broeder...

FRANS.

Juist daarom: hij heeft lust mij onder de aarde te procederen; maar nu heb ik jagt op hem gemaakt: ik

heb hem uit den oceaan der *chicanes* in de haven van het gewetensgerecht gejaagd: dáár houd ik hem geblokkeerd; dáár zal hij mij niet ontsnappen.

EITERBORN.

Ik geloof het wel: hij zal blijde zijn er zoo goedkoop af te komen.

FRANS.

Wat noemt gij goedkoop? Denkt gij dat het gewetensgerecht hem den tuin zal toewijzen.

EITERBORN, *zijne schouders ophalende.*

Men kan niet weten.

FRANS.

En al ware het ook zoo: het gansche nest is driehonderd daalders waardig, en kost mij reeds zoovele duizenden.

VROUW GRIESGRAM.

Maar dit ergert mij toch, dat de booze mensch regt behouden zal.

FRANS.

Regt behouden? Neen, vrouw Griesgram! den tuin kan hij behouden, maar niet met regt.

VROUW GRIESGRAM.

Uw vaderlijk erfdeel...

FRANS.

Ja, dat was het!

EITERBORN.

Terwijl gij op zee met duizend gevaren kamptet...

VROUW GRIESGRAM.

Snapt hij den tuin weg, gelijk Jakob het regt der eerstgeboorte.

FRANS.

Ja, dat deed hij, die boef!

VROUW GRIESGRAM.

En daarvoor zou hij thans nog uw erfgenaam worden?

FRANS.

Mijn erfgenaam? Wie zegt dat?

VROUW GRIESGRAM.

Nu, als gij tot een vergelijk komt....

FRANS.

Wat volgt daaruit?

VROUW GRIESGRAM.

Dan zult gij u ook wel plegtig verzoenen.

FRANS.

Nooit!

VROUW GRIESGRAM.

Het zal regt vrolijk hier in huis toegaan.

EITERBORN.

Ja toch, vrouw Griesgram! wij zullen ten minste voor onze moeite een smulpartij hebben.

VROUW GRIESGRAM.

Ik steek geen hand uit: de jufvrouw nicht mag zelf in de keuken gaan.

EITERBORN.

Dat zal zij ook regt gaarne doen: zij verhengt zich reeds bij voorraad, dat zij bij den lieven oom huishouden zal.

FRANS.

Halt! halt! maakt mij den kop niet warm. Wat duivel voert gij daar voor zotte praat?

EITERBORN.

Jufvrouw Bertram weet te vleijen, zij weet den huik naar den wind te hangen. Naauwelijks vernam zij dat een vergelijk in werking was, of aanstonds brak zij al hare kleine *intrigues* af; omdat zij vreesde, dat oom daarover scheel zien en haar den bruidschat onthouden zou.

FRANS.

Wat? heeft het meisje *intrigues*?

EITERBORN.

Ik wil het juist niet naverteld hebben. Gij weet ik ben een eerlijk man, en spreek liever goed van mijne naasten. Daar is een jonge Graaf, van Zonnestern genaamd, een aardig kavalier, die is bij uw' broeder als te huis, en gaat met de jufvrouw wandelen.

VROUW GRIESGRAM.

Wandelen? Ach, lieve Hemel!

EITERBORN.

Zit 's avonds met haar aan de deur...

VROUW GRIESGRAM.

's Avonds? welk een schandaal!

FRANS.

Donder en hagel! die onbeschaamde prij! zij heeft zulk een brave moeder gehad!

EITERBORN.

Hoe had toch uw broeder het kostbaar proces kunnen uithouden, als hij niet allerlei middeltjes wist om zich geld te verschaffen.

FRANS.

De pest over die ellendige middeltjes!

EITERBORN.

Mijnheer de dokter mag zelf wel een oog op het meisje hebben; doch zonder huwelijksgoed neemt hij haat niet: derhalve ligt hem het vergelijk zoo aan het hart.

FRANS.

Halt, mijnheer! halt! laat mij den dokter met vrede: dat is een man als een magneetnaald: hij draait zich altoos naar de pool der deugd.

EITERBORN.

Mogelijk dat ik mij bedrieg... Als eerlijk man, en als uw vriend, was ik verplicht u mijne meening te zeggen.

FRANS.

Ik dank u, ik dank u! Ik zal bij gelegenheid van uw advies gebruik maken. Het is mij ook in het geheel niet om mijn' broeder te doen: als ik naar het verge-

lijk verlang, is het maar alleen om mijn eigen rust. Voor vijftien jaren, ja, toen had ik mij liever op een woest eiland laten uitzetten, eer ik een handbreed van mijn regt geweken ware. Maar thans... ik word oud... ben ziekelijk... wilde gaarne in vrede sterven, en mijne laatste dagen niet door processen verbitteren.

EITERBORN.

Zeer loflijk!

VROUW GRIESGRAM.

En Christelijk!

FRANS.

Zoo nogtans mijn heer broeder in troebel water denkt te visschen, zoo hij en mejufvrouw zijne kostelijke dochter op mijne erfenis loeren, dan hebben zij hunne rekening buiten den waard gemaakt.

EITERBORN.

Dat is mannelijk!

VROUW GRIESGRAM.

En regtvaardig!

EITERBORN.

Zoo mijnheer de kapitein eenige *testamentaire dispositiën*....

VROUW GRIESGRAM, *met geveinsdheid*.

Ach! spreek toch niet van testamenten! het hart breekt mij!

EITERBORN.

Nu, nu, vrouw Griesgram! daarom sterft men geen uur vroeger. Mijnheer de kapitein bemint de orde.

FRANS.

Regt zoo! ik zal er op denken.

EITERBORN.

Welligt tot vrome stichtingen?...

FRANS.

Neen, mijnheer! halt! daar houd ik niet van.

EITERBORN.

Of voor getrouwe diensten?...

FRANS.

Ja, dat laat zich hooren.

Vrouw GRIESGRAM.

Ach, wie zou zulk een' goed heer niet trouw dienen, zelfs zonder tijdelijk loon! De Hemel geve hem een lang leven!

FRANS.

Ik dank u, vrouw Griesgram! gij zult niet vergeten worden.

VIJFDE TOONEEL.

De Vorigen, BLOM.

FRANS.

Welkom, dokter! (*Op zijn' voet wijzende.*) De vijand houdt zich goed.

BLOM.

Wij willen vrede met hem maken.

FRANS.

Hadden wij maar eerst wapenstilstand gesloten.

BLOM.

Hebben vrolijkheid en rust de vrede in het kabinet der ziel gesloten, dan leggen de oproerige onderdanen de wapenen van zelve neder.

EITERBORN, *spottende*.

Ziedaar een' arts die met spreuken geneest!

BLOM.

Eene heerlijke artsenij! jammer maar dat zoo weinig lichamen daar vatbaar voor zijn!

EITERBORN.

De vredemakers behalen zelden dank van beide partijen.

BLOM.

Daarom leggen zich ook vele menschen er op toe, om vijandschap te zaaijen.

VROUW GRIESGRAM.

Toch nog beter, dan dat men zich om ongelegde eijeren bekommert.

BLOM.

Voor al wanneer het slangen-eijeren zijn.

FRANS.

Halt! halt! dat klinkt bijna als een schermutseling; ik merk wel waar het op uitkomt: de eene wil mij regts voeren, de andere links; beiden meenen het goed, beiden houden hunnen weg voor den besten; zij kunnen

ook wel beiden gelijk hebben; maar ik ben oud en afgeleefd: ik voeg mij bij hem, die mij eene goede haven toont en zegt: laat ons binnenzeilen!

BLOM.

Regt zoo, heer kapitein! blijft bij deze gedachten, en het podegra zal geene magt op u hebben.

FRANS.

Ware het mij ook niet om gezondheid en rust te doen, ik zou den booswicht vervolgen tot in het graf.

BLOM.

Dat komt niet uit uw hart.

FRANS.

Neen, dat moet ook niet wezen: wanneer het hart misdaden verontschuldigt, en al ware het ook de misdaad eens broeders, dan is het toch een oude babbelaar.

BLOM.

Uw broeder is geen booswicht, geen misdadige.

FRANS.

Sedert vijftien jaren sleept hij mij van de eene regtbank naar de andere.

BLOM.

Wie heeft het proces aangevangen?

FRANS.

Ik, en waarom? — Niet om het ellendige tuintje procedeer ik met hem, maar wel om de liefde mijner ouderen. Broeder! zeide ik tegen hem, dat gaat zóó

niet: de lieden zouden denken dat ik een ongehoorzame zoon geweest ware, en dat de stervende u alles vermaakt heeft, omdat uw broeder een deugniet geweest is. Begrijpt gij, broeder? dat gaat zóó niet: mijne eer, mijn hart, mijn goede naam lijdt daarbij: laat ons broederlijk deelen. Maar hij wilde niet: hij beriep zich op een hemelijk testament, en meende dat hij zijn minderjarig kind niets kon ontrooven. Wee den mensch, die zijne kinderen door onregtvaardig goed verrijkt!

VROUW GRIESGRAM.

Ja wel, wee hem!

BLOM.

Verrijken? dat is nogtans hier het geval niet. De zaak is, gelijk gij zelf bekent, zeer gering. Zeg liever, er hebben zich driften in het spel gemengd; en welke klasse van menschen voedt zich meer van driften dan de Advokaten!

EITERBORN.

Serviteur!

BLOM.

Hadt gij met zachtmoedigheid gevraagd, ik ken uw broeder, hij had u zekerlijk toegegeven. Maar gij bulderdet, gij werdt verhit; hij werd verhit; de vlam barstte uit; booze menschen goten olie daarin, en straks ontstond daaruit een brand, die vijftien jaren duurde, terwijl hij met broederliefde gevoed werd. Ieder haastig woord, dat u ontsnapte, werd dadelijk overgedragen; elk bijtend antwoord van hem, met stekende bijvoegsels

vermeerderd, in uw hart gedrukt; de onbeduidendste uitdrukking in zijn' mond werd tot een' pijl gespitst, en een niets beteekenende zeemansvloek in den uwe was een zwaard. Uwe vrienden gaven u gelijk, gelijk hem de zijnen; en inderdaad hadden beiden ongelijk. Maar er zijn goede vrienden, die op alles ja zeggen, om dat zij denken: „wat gaat het mij aan? ik wil het niet bij „hem verkerven.” (Op *Eiterborn* ziende.) Er waren anderen, die de dienstvaardigen tegen beiden speelden; die, onder voorwendsel van u te heréénigen, de kluw nog meer verwarden, wantrouwen verwekten, argwaan kweekten, harsenschimmen schiepen, en u in den doolhof der *jurisprudentie* voerden, welker wassen neus zoo ligt te draaijen, maar nooit door een' straal der menschenliefde te smelten is. — Zóó, mijnheer kapitein! ontstaan processen, zóó wordt de menschelijke vreugde vergiftigd, zóó wordt broederlijke eendragt vermoord! ó, Kon men elk proces dit voedsel benemen, dat zij van trotschheid en stijfhoofdigheid van de eene, en van aanhitsen, overbrengen en baatzucht van de andere zijde ontvangt!... waarlijk, de regters zouden ligten arbeid hebben, en de Advokaten doodhongereren.

EITERBORN.

Ik dank u voor de voorspelling!

VROUW GRIESGRAM.

Jammer, dat mijnheer de dokter geen prediker geworden is!

FRANS.

Waarheid is een goed ding in iederen mond.

BLOM.

Ik breng u de blijde hoop, dat uw proces nog heden geëindigd wordt.

EITERBORN.

Waarlijk?

FRANS.

Hartelijk dank, mijn vriend!

EITERBORN.

Vermoedelijk wordt van beide partijen toegegeven?

BLOM.

Vermoedelijk.

EITERBORN.

Zoowel van die gelijk als die ongelijk had?

BLOM.

Van beiden; want er was nog geen twistzaak op de wereld, waarin ééne partij volstrekt ongelijk had.

FRANS.

Zeer goed; ik wensch mij de zaak, zij koste wat zij wille, van den hals; en al ware het ook de tuin der Hesperiden, of het beroemde perk van Howe in Engeland, ik gaf het gaarne, om het genoeg van het paar laatste jaren mijns levens gerust onder den lindenboom te zitten, die voor mijn huis staat.

BLOM.

Ik heb uwe volmagt niet misbruikt; ik hoop dat gij zult tevreden zijn. ó Hoe verheug ik mij, als ik be-

denk, hoe ik uwen broeder in uwe armen brengen, en een' traan van vreugde in de voren zien zal, die de tweedragt in beider wangen groef!

FRANS.

Halt! halt! — Neen, dokter! daarvan komt niets: het proces mag in 's Hemels naam beslist worden; maar mijn broeder moet mij van den hals blijven.

BLOM.

Dan ware het goede werk maar half volbragt.

FRANS.

Een slecht mensch, die zijne eigene dochter uitkoppelt.

BLOM.

Hoe! wie waagt dezen laster?

FRANS.

De jonge Graaf van Zonnestern.... Zij gedraagt zich met hem dat alle bureu daarvan spreken.

BLOM.

Eene schandelijke logen! Welke spin is over deze bloem gekropen?

FRANS.

Voor mij, ik wil het niet onderzoeken. Genoeg, ik haat den vader, en de vader haat mij.

BLOM.

Hij u haten? Neen, waarlijk niet. Hadt gij dezen morgen getuige geweest van de ontroering, waarmede hij den gelukwensch zijner dochter ontving; met welk

een inwendig gevoel hij zich herinnerde, dat gij tweelingbroeders zijt, en dat het bijgevolg ook uw geboortedag was!...

FRANS.

Deed hij dat?

EITERBORN.

Uw geboortedag?

VROUW GRIESGRAM.

Och, lieve hemel! daaraan heeft niemand gedacht.

FRANS.

Om het even.

BLOM.

Uw broeder heeft daaraan gedacht: met verrukking sprak hij van die gelukkige tijden, dat gij met elkander in broederlijke ééndragt op dezen dag een familiefeest vierdet.

FRANS.

Ja, ja, het waren goede tijden: en sprak hij daarvan.

BLOM.

Uwe moeder, zeide hij, was dan altijd zoo verheugd.

FRANS.

Ja, dat was zij.

BLOM.

Zij sloot u beiden dan in hare armen, en vermaande u tot eendragt.

FRANS.

Ja, dat deed zij.

BLOM.

Nog in het laatste jaar haars levens heeft zij gezegd:
„Als ik reeds lang dood ben, gedenkt mijner dan op
dezen dag, en laat mij herleven in uwe broederliefde.”

FRANS, *zeer aangedaan.*

Ja, dat heeft zij gezegd!

BLOM.

Toen zijt gij elkander in de armen gezonken, de
moederlijke tranen droppelden op u-beider wangen, en
gij hebt elkander eeuwige liefde gezworen.... Uw broeder
kon niet zonder snikken daarvan spreken!

FRANS, *ontevreden over zijne ontroering.*

Ik kan niet zonder tranen daarvan hooren spreken.

EITERBORN, *geeft Vrouw Griesgram een' wenk.*

De heer kapitein ontfange den hartelijksten wensch
van een eerlijk man.

FRANS.

Ik dank u, ik dank u.

VROUW GRIESGRAM, *met gemaaktheid.*

De Hemel geve u, tot in den hoogsten ouderdom,
zijn' rijksten zegen, gezondheid en voorspoed...

FRANS.

Halt! halt! het is als genoeg.

VROUW GRIESGRAM.

Maar, mijn Hemel! mijnheers geboortedag kan toch
zoo niet in stilte gevierd worden.

FRANS.

In stilte! dat is mij het liefste.

BLOM.

De vrolijkste oogenblikken der menschen snellen in stilte heen.

VROUW GRIESGRAM.

Maar een amandeltaart en wat suikergebak moet er toch wezen.

FRANS.

Het is niet noodig.

VROUW GRIESGRAM.

Ei neen! die vreugd laat ik mij niet benemen. Een suikergebak, met het jaargetal en een hart van citroen, en drie-en-vijftig waslichtjes: dat zal een illuminatie wezen!

FRANS.

Nu, in 's Hemels naam! als het u verheugen kan...

VROUW GRIESGRAM, *tegen Blom.*

De amandeltaart zal mijnheer niet schaden?

BLOM.

Wat men met een blij gemoed verteert, schaadt nooit.

VROUW GRIESGRAM.

Uwe dienaress. Nu krijgt mij niemand vóór den middag uit de keuken; en onder het bakken wil ik een geestelijk lied aanheffen tot lof des Heeren, dan gedijs alles beter. (*In het heengaan stil tegen Eiterborn.*) Om vier ure verwacht ik u op mijn kamertje.

EITERBORN, *ziet op zijn horologie.*

Mijne zaken roepen mij. Zal mijnheer de kapitein, als het proces beslist is, de dienst van een' eerlijk' man verder noodig hebben?

FRANS.

Ook zonder dienst is de eerlijke man mij altijd welkom.

EITERBORN.

Serviteur!

(Hij vertrekt.)

ZESDE TOONEEL.

FRANS BERTRAM, BLOM.

FRANS.

Het is toch een braaf wijf, die vrouw Griesgram; zij ziet er uit als een meerkat, maar zij meent het goed.

BLOM.

Indien het gezigt een spiegel der ziel ware, zoo als velen beweren....

FRANS.

Gekheid! de ziel spiegelt zich alleen in daden, en niet in gezigten. Ik heb brave mannen gekend met Satyrs-maskers, en schurken met Adonis-gezigten. Daar is vrouw Griesgram: niets valt haar te zuur, en wat heeft zij er van? dag noch nacht rust; moeite, huisselijke zorgen..

BLOM.

Ik wenschte maar, dat haar manieren wat gevalliger waren.

FRANS.

Maar mijn lieve dokter! er is zoo weinig goeds in de wereld, dat men blijde mag zijn het aan te treffen: de manier zij welke zij wil. Klaar bronwater verkwikt, niettegenstaande het over harde rotsen vloeit; en zijn dan mijne manieren bevallig? ik bulder den ganschen dag.

BLOM.

Een pijnlijke krankheid verontschuldigt kwade luimen.

FRANS.

Krankheid zou verontschuldigen, en goedhartigheid niet? Neen, laat mij die vrouw Griesgram in eere. De Hemel moge het mij vergeven, dat ik haar somtijds uitlucht als een echtgenoot!

BLOM, *lagchende.*

De Hemel vergeve u de gelijkenis.

FRANS, *onverschillig.*

Ik was nooit getrouwd.

BLOM.

Des te erger!

FRANS.

Zoo als men het neemt! Als mijne vrouw met een donker gezigt in een' hoek zat, en dacht: „Daar zit hij, heeft het podegra... is knorrig... is een kwelgeest... en ik moet het bij hem uithouden, ik moge willen of niet, ik moet!...” — Neen, dan prijs ik toch vrouw Griesgram: die doet alles vrijwillig, die is aan mij gewend; zij gaat heen en bakt hare amandeltaart, zonder dat een zwartrok het meel daartoe ingezegend heeft.

BLOM.

Gelukkig voor haar, dat zij een' man voor zich heeft, wiens hart zulk een amandeltaart wel voor een pand der liefde neemt! Eene teedre gade zou ligt werk met u hebben. Zijt gij er wel eens bij geweest als een gelukkig huisvader zijn' geboortedag vierde?

FRANS.

Neen, nooit.

BLOM.

Als de kleinen aan de deur loeren, of vader al ontwaakt is, en elkander gezwind hun versje nog eens overheeren; als zij dan met hunne zondagskleederen aan, binnenkomen, de vaderlijke hand kussen, en hunne wenschen uitstamelen; terwijl moeder achter de gordijnen luistert, en een vreugdetraan haar oog ontspringt?

FRANS.

Ja, ja, dat mag wel regt aardig zijn.

BLOM.

Als moeder, die vroeg van zijne zijde opstond, nu stil te voorschijn komt, als eene bruid in zijne armen zinkt, en hem met een vest of een goudbeurs, die zij heimelijk maakte, verjaart?

FRANS.

Een amandeltaart doet dezelfde dienst.

BLOM.

O Ja! het hart kan keisteenen in diamanten veranderen; een geschenk van de hand der liefde maakt den bedelaar met den vorst gelijk.

FRANS.

Regt, dokter!

ZEVENDE TOONEEL.

De Vorigen, HANS BULLER.HANS, *trouwhartig*.

Goeden dag, heer kapitein!

FRANS.

Goeden dag, Hans!

HANS.

Het is heden uw geboortedag.

FRANS.

Dat weet ik.

HANS.

Ik verheug mij hartelijk daarover.

FRANS.

Dat weet ik ook.

HANS.

Gij hebt gisteren uw meerschuijen pijp gebroken.

FRANS.

Nu, Uilenspiegel! waarom herinnert gij mij dit? Dat was eene domme streek. — Gij moet weten, dokter! ik had gisteren avond een verdoemde pijn in mijn' grooten teen: het zoutzuur bad van den Heer Rowley, of hoe hij heeten mag, wilde niet helpen; toen wierp ik den

pijpenkop tegen den grond, dat hij in stukken sprong: dit hielp zeker ook niet. — Maar Hans! alle menschen begaan domme streken; en nog heb ik geen één gevonden, wien de herinnering daarvan aangenaam was.

HANS.

Het was ook zóó niet gemeend; het was maar een inleiding. Ik heb daar een' houten pijpenkop gekocht en een roer van ebbenhout: als het ding niet te slecht ware, en de heer kapitein wilde mij het vermaak doen, op zijn' geboortedag een gering geschenk van den ouden Hans aan te nemen....

FRANS.

Ja, laat eens zien.

HANS.

Het is zekerlijk geen meerschium; maar de heer kapitein moet denken, dat mijne genegenheid voor hem ook geen schuim is.

FRANS.

Geef hier, eerlijke knaap!

HANS.

Het zou wel met zilver beslagen zijn; maar een schelm die meer doet dan hij kan.

FRANS.

Ik dank u.

HANS.

Gij neemt mijn pijp?

FRANS.

Zekerlijk.

HANS.

En zult er ook uit rooken?

FRANS.

Zeer zeker! (*Hij tast in zijn' zak.*)

HANS, *die dit bespeurt.*

En mij daar toch niets voor geven?

FRANS, *trekt zijne hand terug.*

Neen, neen, gij hebt gelijk.

HANS.

Hoezee! nu mag vrouw Griesgram vrij hare amandeltaart van gestolen geld bakken!

FRANS.

Poei, Hans! wat zegt gij daar?

HANS.

De waarheid. Ik kom juist uit de keuken. Zij maakt een' grooten ophef van hare taart, en heeft het toch eerst dezen morgen vernomen dat het heden mijnheers geboortedag is: ik heb mij reeds sedert vier weken daarop verheugd.

FRANS.

En omdat gij een beter geheugen hebt, durft gij de arme vrouw lasteren? Schaam u!

HANS.

Met je permissie, heer kapitein! dat wijf deugt niets.

FRANS.

Halt! zeg ik.

HANS.

Gisteren moest zij een wijnsoep koken; maar het werd een biersoep: daarvoor bakt zij thans hare amandelen deltaart.

FRANS.

Wilt gij zwijgen?

HANS.

Aan het noodige laat zij het u ontbreken: mijnheer moet somtijds om schoon linnen als om een weldaad bidden.

FRANS, *driftig.*

Houd den mond! ik beveel het u.

HANS.

Toen gij u in het vorige jaar liet aderlaten: — zij had hier in huis kisten en kasten vol linnen, maar nie eens een windsel gaf zij: ik moest in haast mijn best hemd scheuren.

FRANS.

Hans! gij zijt een schendbrok... Loop naar den duivel met uw pijp!

(Hij werpt ze hem voor de voeten.)

HANS, *ziet zijn' heer en de pijp beurtelings aan.*
Ik een schendbrok!...

FRANS.

Ja!

HANS.

Gij wilt de pijp niet?

FRANS.

Neen: ik neem niets van een' mensch, die alléén goed zijn wil. (*Hans neemt de pijp en smijt haar het venster uit.*) Kerel! wat doet gij?

HANS.

Ik werp de pijp uit het venster.

FRANS.

Zijt gij dol?

HANS.

Wat zou ik met de pijp doen? Gij wilt haar niet; en ik kan er van mijn leven toch niet uit rooken: zoo dikwijls als ik den damp van mij blies, zou ik denken: Hans! gij zijt een ellendige kerel! een man dien gij dertig jaren trouw en eerlijk diendet, heeft u een schendbrok genoemd; en dan zou ik alle dagen daarover moeten weenen als een kind; maar is de pijp naar den duivel, dan zal ik het overige ligt vergeten; ik zal denken: mijnheer is ziek, hij heeft het zoo kwaad niet gemeend.

FRANS, *bewogen.*

Hans! kom hier. (*Hij reikt hem de hand.*) Ik heb het zoo kwaad niet gemeend.

HANS, *de hand kussende.*

Dat wist ik wel. Ik meen het immers goed; en als ik zien moet, dat een oud wijf u bedriegt, van uw zuur vergaderd geld smult, en u bijna gebrek lijden laat, dan kookt mijn bloed.

FRANS.

Begint gij weder?

HANS.

Doe met mij wat gij wilt, het ijs is gebroken: wat ik op mijn hart draag, moet er nu maar uit. Vóór twee dagen heb ik toevallig eene ontdekking gedaan: in mijne hangkamer is achter den kagchel een gat in den grond met een' schuif — die het huis gebouwd heeft, mag het beste weten waarom hij dáár juist een gat liet — ik zoek iets onder eenige prullen: daar valt mij plotseling de schuif in het oog. Ha! denk ik, wat zal dat wezen? en zie, men kan beneden in Vrouw Griesgrams kamertje zien.

FRANS, *bitter.*

En luisteren, als men lust daartoe heeft.

HANS.

En luisteren, als men zijn' heer bemint.

FRANS.

Nu, wat hebt gij daar dan bespied?

HANS.

Den regtverknoeijer, Eiterborn, leert zij de bonten draaijen, waarmede zij uwe geldkisten opent.

FRANS, *driftig.*

Halt, kerel! is de satan in u gevaren, dat gij u heden, als een onbeschaamde vlieg, op ieder blanken spiegel zet?... Eiterborn! de eerlijkste man van de stad....

HANS.

Ik denk altoos: de eerlijkheid, als zij van de echte soort is, moet zich ook door een gat in de hangkamer laten beloeren.

FRANS.

Kerel! gij laat mij thans in het onderste ruim van uwe ziel zien.

HANS.

Des te beter! mijn ballast is liefde en trouw voor mijn' heer.

BLOM.

Het was toch wel de moeite waard, de zaak te onderzoeken.

FRANS.

Dat wil ik ook. Met mijn lamme been wil ik naar de hangkamer hinken, en... foei! het valt mij tóch zuur dat ellendige woord uit te spreken!.. ik wil luisteren. Maar de Hemel zij u genadig, knaap! als gij gelogen hebt! ik jaag u zonder barmhartigheid het huis uit.

HANS, *trouwhartig.*

Dat deedt gij toch niet.

FRANS.

Hoe!

HANS.

Neen, dat deedt gij niet.

FRANS, *driftig.*

Duizend donders! ik zeg nogtans ja; ik zal het doen en wil het doen; en als gij nog één woord spreekt, doe ik het op staanden voet.

HANS.

Nu, dan gaat de oude Hans Buller naar het gasthuis.

FRANS.

Naar het gasthuis? Wat wilt gij daar doen?

HANS.

Wat anders dan sterven?

FRANS.

Gij wilt in het gasthuis sterven?... He! meent gij dat ik u niet anders verzorgen kon, schoon ik u ook uit het huis jaag?

HANS.

Ó Ja! gij zoudt mij een' teerpenning nawerpen, dat ik genoeg had op mijn' ouden dag; maar liever bedelen dan een' nageworpen teerpenning oprapen.

FRANS.

Liever bedelen? Daar hebben wij den trotschen boef!

HANS.

Wie mij niet lief heeft, moet mij ook niets schenken.

FRANS.

Hoor maar eens, dokter! is het niet om het podagra op het oogenblik te krijgen, als men het nog niet heeft? Toen wij voor twintig jaren in de klauwen der Aige-

rijnen geraakten, en die roovers mij het laatste wambuis van het lijf namen, had de kerel een paar goudstukken in zijn staart verborgen; niemand vond die. Een half jaar daarna werden wij verlost, leven en vrijheid bragten wij er af; maar naakt en bloot trad ik weder in de wereld, en had als een schooijer naar huis moeten bedelen, indien... (*met gevoel.*) de kerel zijn goudstukken niet met mij gedeeld had. (*Driftig.*) En nu wil hij in het gasthuis sterven.

HANS, *met berouw.*

Heer kapitein!...

FRANS.

En toen mijn scheepsvolk aan het muiten sloeg, en hij het mij met gevaar van zijn leven ontdekte... Hebt gij dat vergeten, Hans!... he?...

HANS.

Daarvoor bouwdet gij mijn oude moeder een huis.

FRANS.

En toen wij met den braven Franschman boord aan boord vochten, toen de sabels boven mijn hoofd zweefden, en gij den arm verlamdet, die mij den kop wilde kloven... Hebt gij dat ook vergeten? Heb ik u daarvoor ook een huis gebouwd? Wilt gij nog in het gasthuis sterven?... he?

HANS.

Mijn goede heer!...

FRANS.

Denkt gij, dat men eens op mijn graf zou schrijven:
„Hieronder ligt een ondankbare hond?...” Zeg aan-
stonds dat gij bij mij sterven wilt; kom hier, geef mij
de hand.

HANS, valt aan zijne voeten.

Ja, mijn brave Heer! deze hand zal den ouden Hans
de oogen sluiten.

FRANS.

Halt! halt! kom mij niet aan mijn kranke been;
maar, als het toch wezen moet, liever aan het been
dan aan het hart.

BLOM.

Voortreffelijk! van deze gesteldheid moet ik gebruik
maken. Wie zóó met een' ouden, getrouwen dienaar
omgaat, kan niet onverzoenlijk jegens een' broeder zijn.

(Hij gaat heen.)

ACHTSTE TOONEEL.

FRANS BERTRAM, HANS BULLER.

FRANS.

Sta op, ga naar beneden en haal mij de pijp.

HANS.

Met vreugd! Maar wat sprak de dokter van uw'
broeder? Is het ernst met de verzoening?

FRANS.

Hij hoopt het.

HANS.

En gij wenscht het, niet waar?

FRANS.

Ja, als ik vele dingen ongebeurd kon maken!

HANS.

Wie weet of alles wel gebeurd is, wat de lieden u in het hoofd zeiten! Er zijn zulke booze menschen, die, waar zij maar een weinig rook zien, aanstonds blazen en blazen, tot er een lichterlaaije vlam ontstaat; dan staan zij lagchende daarbij, en slaan de armen over elkander, of dragen nog wel een stuk hout er in; maar blusschen zou er geen een, al kostte het hem ook maar een glas water.

FRANS, *nadenkende.*

Ja, ja, oude! gij hebt geen ongelijk.

HANS.

Ik ben dikwijls bij brand geweest, en ben dan gezien, hoe de lieden eene rij maken van de bron tot aan den brand, en elkander de brandemmers hand in hand reiken: juist zóó gaat het ook; waar haat en tweedragt branden: daar gaat ook de emmer van de eene hand in de andere; maar de bron, waaruit geschept wordt, is met olie gevuld.

FRANS.

Dat mag wel waar zijn.

HANS.

Maak dien boozen eene streek door hunne satansrekening: bied gij de hand, doe gij eene halve schrede, hij is toch altijd uw broeder... uw tweelingbroeder!

FRANS, *voor zich ziende.*

Mijn broeder!

HANS.

Zegen over den braven dokter! Ik heb altoos gedacht, een arts konde alleen de lichamen genezen; maar zóó iets verrigten, dat moest een prediker doen. Nu, op den rok komt het immers niet aan, en op de pruik ook niet.

FRANS, *met een' zucht.*

Broeder! broeder!

HANS.

Wat helpt het, dat hij u van het podegra geneest? Sterven moet gij toch eens; maar als hij u die booze wond heelt, die anders welligt in het graf niet genas...

FRANS.

Ja, als hij dat doet.....

HANS.

En als dan uw broeder Filip met een vriendelijk gezigt binnentreedt?...

FRANS, *opstuivende.*

Binnentreedt? Hier binnentreedt?

FRANS.

Ja, en als hij zijne hand uitsteekt.....

FRANS.

Zijne hand uitsteekt...

(Hij steekt zelf onwillekeurig de hand uit, en trekt haar weder terug)

HANS.

Ja, en als hij zegt: „Broeder! trek uwe hand niet terug”...

FRANS, *angstig.*

Nu, verder?

HANS.

En als hij dan met de geopende hand telkens nader komt...

FRANS.

Telkens nader komt?

(Hij heft verrukt zijne hand op.)

HANS.

Ja, en als hij zegt: „Broeder Frans! onze moeder ziet ons...”

FRANS, *zeer ontroerd op zijn stoel heen en weder schuivende.*

Als hij dat zegt

HANS.

En zich daarbij in uwe armen stort...

FRANS, *met uitgebreide armen.*

Broeder Filip!...

DE VERZOENING,
DERDE BEDRIJF.

Het tooneel is als in het eerste Bedrijf.

EERSTE TOONEEL.

TRAUGOTT, *werkt aan een' grooten stavel.*

Als iemand onzer pantoffels voor een schoon meisje of een paar stavelen voor een' kurassier maakt, zou men denken: het komt op één uit, en het is toch niet waar. Waaraan ligt het?... Dezelfde draad... hetzelfde leder... maar niet dezelfde voet, daar zit het juist. Als ik zulk een' stavel beschouw, dan staat altoos de geheele kurassier voor mijne oogen, en dan gaat de arbeid langzaam en bezwaarlijk. Maar een schoen voor jufvrouw Charlotte....

(Hij ziet om en zwijgt eenklaps stil.)

TWEEDE TOONEEL.

De Vorige, CHARLOTTE, met breiwerk.

CHARLOTTE.

Nog altoos even vlijtig, Traugott?

TRAUGOTT.

Vlijtig? Ach, neen! dezen morgen ging het beter.

CHARLOTTE.

Wie met den dageraad begint te arbeiden, moet na den eten een weinig gaan slapen.

TRAUGOTT.

Ach, lieve jufvrouw! met den slaap wil het sedert eenigen tijd niet meer met mij gaan.

CHARLOTTE

Hoe komt dat? Gij zijt jong en gezond.

TRAUGOTT.

Ja, dat wel: eten en drinken smaakt mij ook goed; maar de slaap heeft mij alle vriendschap ontzegd. Als ik in mijn kamer uw vader hoesten, of u loopen hoor.., ô! ik kan uwe schreden zeer wel van die van de oude Anna onderscheiden... weg is de slaap.

CHARLOTTE.

Arme Traugott! derhalve is dit onze schuld?

TRAUGOTT.

Och! dat zegt niets. Ik moet bekennen, somtijds is het waarlijk, als of ik mij verheug als uw vader hoest; want ik weet wel, zoodra hij hoest loopt gij bij hem.

CHARLOTTE.

Ach! daar komt die lastige Graaf weder. Geen' voet durf ik buiten de deur zetten. Nu, Traugott! zal ik aan uw schoenen denken.

DERDE TOONEEL.

De Vorigen, DE GRAAF.

DE GRAAF.

Voortreffelijk! mijn vóórgevoel heeft mij niet bedrogen.

CHARLOTTE.

Geloof men in de groote wereld nog aan een vóorgevoel?

DE GRAAF.

Mijn hart fluisterde mij toe dat ik u hier vinden zou.

CHARLOTTE.

Zeer natuurlijk, want ik ben altoos om dezen tijd hier, om mijns' vaders rust niet te storen,

DE GRAAF.

De Hemel schijnt u echter tot rustverstoorder bestemd te hebben.

CHARLOTTE.

Dan doet gij den Hemel en mij onregt.

DE GRAAF.

Gij zegt dat zoo onverschillig...

CHARLOTTE.

En ben toch waarlijk ontevreden; want... er is mij juist een maas gevallen.

DE GRAAF.

Ik versta u: gij zijt bevreesd mij aan te zien.

CHARLOTTE, *ziet hem met groote oogen aan.*

Waarom dat?

DE GRAAF.

Leest gij niets in mijne oogen?

CHARLOTTE.

Volstrekt niets.

DE GRAAF.

Hoelang zal de taal van het hart u vreemd blijven?

CHARLOTTE, *met eene kunstige eenvoudigheid op haar breiwerk ziende.*

Wel, zoolang tot de regte taalmeester komt.

DE GRAAF.

Gij hoort de stem der liefde — en sluit uwe ooren.

CHARLOTTE.

Een meisje moet niet alles hooren.

DE GRAAF.

Zonderling! juist hetgeen de meisjes het liefst hooren, zullen zij niet moeten hooren.

CHARLOTTE.

En dat is?

DE GRAAF.

Eene liefdeverklaring.

CHARLOTTE.

In de tegenwoordigheid eens vaders mag dat wel geschieden.

DE GRAAF.

Waarom toch in de tegenwoordigheid des vaders? De vader verneemt het altoos nog vroeg genoeg; bovendien zijn er dingen, die men slechts onder vier oogen zeggen, ten minste goed zeggen kan. Als zulk een grijskop daarbij staat, met sneeuw op het hoofd en ijs in het hart, dan bevrozen de woorden op de tong.

CHARLOTTE.

Dan moeten het ook wel maar woorden zijn, omdat zij zoo ligt bevrozen.

DE GRAAF.

Lief meisje! de ouderdom is de winter des levens, de liefde daarentegen is des levens schoonste en teederste bloem: zij kan den scherpen adem van den winter niet verdragen.

CHARLOTTE.

Dit is veel te hooggravend voor mij, veel te poëtisch.

DE GRAAF, *ongeduldig.*

Mijn Hemel! leest gij dan voor het minst geen' Muzen-Almanak.

CHARLOTTE.

Ik lees slechts Gellerts fabelen.

DE GRAAF.

Nu, dan moet ik u in plat proza zeggen, dat ik u bemin.

CHARLOTTE.

Dit punt dicht hadt gij mij ook wel in verzen kunnen zeggen.

DE GRAAF.

Hoe! gij noemt mijne liefde een punt dicht?

CHARLOTTE.

Já, heer graaf! een bijtend hekeldicht, op onschuld en armoede.

DE GRAAF.

Zie mij in de oogen: deze traan is mijne voorspraak.

CHARLOTTE, *ziet hem aan.*

Een traan? ik zie niets.

DE GRAAF.

Mijn kloppend hart, mijne gloeiende wangen....

CHARLOTTE.

Waarom gaat gij ook in de middagshitte wandelen?

DE GRAAF.

Thans voegt het mij over beleediging te klagen.

CHARLOTTE.

Het regt van wedervergelding!

DE GRAAF.

Gij ontwijkt het antwoord op mijne verklaring.

CHARLOTTE.

Moet ik dan waarlijk in ernst antwoorden?

DE GRAAF.

In ernst.

CHARLOTTE.

Nu, heer Graaf! ik ben een eenvoudig meisje; maar eenvoudigheid en ligtgeloovigheid gaan niet altijd gepaard. Van uwe schoone redenen geloof ik geen woord: hoe kunt gij mij beminnen? Sedert twee maanden gaat gij hier dikwijls voorbij, en als ik aan de deur ben spreekt gij met mij: dat is alles.

DE GRAAF.

En is dat niet genoeg? Men moet u slechts zien...

CHARLOTTE.

Ó! Er hebben zoovele lieden mij gezien, die echter daarbij gerust gebleven zijn. Maar gesteld, gij bemintet mij: wat verder?

DE GRAAF.

Een zonderlinge vraag!

CHARLOTTE.

Ik ben een arm meisje, en gij zijt een rijke Graaf.

DE GRAAF.

Gij hebt gelijk: er zijn vooroordeelen; maar het hart weet die te overwinnen. Ik heb maar één hart: het behoort u geheel; ik heb twee handen, en durf u ten minste de linker bieden.

CHARLOTTE.

De linker? Ha! ha! ha! is dat niet hetzelfde?

DE GRAAF.

Voor gelieven hetzelfde, voor de wereld een weinig stof in de oogen.

CHARLOTTE.

En voor mijn vader?

DE GRAAF.

Hij is verstandig.

CHARLOTTE.

Maar van stof houdt hij niet: hij zegt altoos, wat men niet voor het klaarziende oog der gansche wereld doen kan, moet men liever in het geheel niet doen. (*Schalkachtig.*) Mij dunkt, ik hoor hem komen: wilt gij hem zijne meening vragen?

DE GRAAF, *verlegen.*

ó Ja!... waarom niet?... als maar... (*Ter zijde.*) Vervloekt! ik wil liever tien *coquettes* bestrijden, dan één onschuldig meisje. (*Overluid.*) Ik ben wanhopig dat ik u verlaten moet: de baron Sommer geeft heden een bal... wie duivel zal in deze hitte dansen!... Ik heb het gezegd... ik heb het honderdmaal gezegd; maar ik kon niet los komen... ik moet heen om mij te verkleeden... Tot wederziens, schoone Charlotte!... ik laat u mijn hart tot pand. (*Hij huppelt voort; aan het einde van het tooneel ontmoet hij Eiterborn.*) Ha! goed dat ik u vind: een woord!... (*Hij vat hem onder den arm en gaat met hem heen.*)

CHARLOTTE.

Hij mag zijn pand ook maar medenemen; want ik weet waarlijk niet waar ik het bewaren zal. Jammer, dat ik niet vroeger op den inval kwam, hem met mijn vader te verschrikken!

TRAUGOTT, *het hoofd schuddende.*

Ei, ei! als de jongeheer liever een eerlijk handwerk geleerd had, was hij geen beunhaas in de rechtschapenheid gebleven.

VIERDE TOONEEL.

De Vorigen, FILIP BERTRAM, door ANNA geleid.

CHARLOTTE.

Lieve vader! gij komt te laat: zoo even is mijn minnaar weggelopen.

FILIP.

Uw minnaar?

CHARLOTTE.

Hij liep — omdat hij u hoorde komen.

FILIP.

Hoed u voor den minnaar, die den vader ontwijkt.

ANNA.

Zeker is de jonge Graaf weér hier geweest?

CHARLOTTE.

Geraden.

FILIP.

Graaf? jonge Graaf?... Ik wil niet hopen...

CHARLOTTE.

Word niet ongerust: het is de moeite niet waardig.

FILIP.

Lotje! een liefhebbende vader siddert, wanneer zich maar in den droom de halsdoek zijner dochter verschuift. Spreek, wie is deze Graaf?

CHARLOTTE.

Hij heet Zonnestern.

FILIP.

Ik ken zijn vader: hij is rijk en aanzienlijk bij het hof, en dan deugen de zonen doorgaans niet veel.

CHARLOTTE.

Sedert twee maanden loopt hij hier wel twintigmaal op een' dag voorbij.

FILIP.

Laat hem loopen.

CHARLOTTE.

Zoo dikwijls hij mij aan de deur vindt, spreekt hij mij aan.

FILIP.

Hij moet u niet aan de deur vinden.

CHARLOTTE.

Onder voorwendsel mij boeken te leenen....

FILIP.

Welke boeken?

CHARLOTTE.

Romans.

FILIP.

ô Wee! gij moet geen romans lezen; ik ken er naauwelijks drie of vier, die ik u in handen geven durf; en ook deze hebben nog het gebrek, dat zij aansporen om er meer te lezen.

CHARLOTTE.

Nu brengt hij mij vruchten of suikerwerk, dan een' ruiker.

FILIP.

En gij neemt het?

CHARLOTTE

Zulke kleinigheden, ja.

FILIP.

Lotje, dat is niet goed.

ANNA.

Dat heb ik ook al honderdmaal gezegd.

(Zij gaat daarop in huis.)

CHARLOTTE.

Hij heeft mij ook dikwijls kostbare geschenken aangeboden.

FILIP.

Ik vraag niet of mijne dochter die geweigerd heeft, hoort gij, ik vraag niet!

CHARLOTTE.

Neen, mijn vader! want het spreekt van zelf.

FILIP.

Erg genoeg, dat hij waagde u die aan te bieden!

CHARLOTTE.

Heden sprak hij zelfs van trouwen.

FILIP.

Van trouwen? Die mensch is een zot of een booswicht.

CHARLOTTE.

Een zot, lieve vader! hij praatte van trouwen met de linkerhand: is het dan niet om het even, met welke hand men zijn hart schenkt?

FILIP.

Nu raad ik het. Neen, hij is geen zot: hij is een booswicht, Lotje! Ik verbied u elk gesprek met hem.

CHARLOTTE.

Des te beter!

FILIP.

Ziet gij hem van verre komen, ga dan in huis.

CHARLOTTE.

Zeer gaarne.

FILIP.

Die mensch heeft u en mij beleedigd; hij heeft de achting met voeten getreden, die ieder braaf man aan de armoede verschuldigd is.

CHARLOTTE.

Gij neemt het zoo ernstig, lieve vader! heb ik dan iets kwaads gedaan?

FILIP.

o Mijn kind! een meisje doet reeds kwaad, als zij den schijn niet vermijdt. In de geheele natuur is geen plant zoo teeder als de onschuld. Het stof op de vleugels van een' vlinder is minder vergankelijk dan de goede naam van een meisje: zijn gevaarlijkste vijand is niet de verleiding, maar wel de ijdelheid der jongelingen, die ieder' vriendelijken lonk, ieder wellevend woord door de stad rondragen, en door gebaren te kennen geven, dat men het overige er naar believeu kan bij voegen. Wat denkt gij wel, als deze Graaf

zijne geschenken van suikerwerk en ruikers bij de volle glazen uitbazuint, en tegen dengeen die naast hem zit, zegt: „Vriend! daar in de voorstad woont een klein, „aardig meisje, wij zijn reeds tamelijk gemeenzaam en „zoo voort.” Dan grijpt de buurman het glas, en antwoordt: „Vriend! de gezondheid van uw meisje!”

CHARLOTTE.

Lieve vader! ik schaam mij.

FILIP.

Wat baat u dan uwe onschuld, uw goed geweten? kunt gij op de markt gaan en zeggen: „Hoort menschen! fluistert niet: ik ben onschuldig”?

CHARLOTTE, *weenende.*

Ach, mijn vader!

FILIP

Ea juist omdat gij dit niet kunt, moet gij zorg dragen dat men in het geheel niet van u spreke; niet eens iets goeds, ten minste niet veel; want het goede verwekt benijders, en benijders vinden schielijk een maar. Gelukkig het meisje, van wie men, als zij bruid wordt, zegt: „Wie is zij? ik ken haar niet, ik heb „nooit van haar gehoord.”

CHARLOTTE, *in zijne armen.*

Gij zult nimmer reden hebben, om deze les te herhalen.

FILIP, *haar omhelzende.*

Deze belofte is mij het kostelijkste geschenk, dat gij mij op mijn geboortedag geven kunt.

VIJFDE TOONEEL.

De Vorigen, EITERBORN.

EITERBORN.

Serviteur! — Ik kom zoo even van de jonge dame, van wie ik u dezen morgen sprak: ik wensch u geluk, de zaak is klaar.

FILIP.

Welke zaak?

EITERBORN.

Zij is genegen uwe dochter tot gezelschapsjuffer bij zich te nemen; het beding is voordeelig.

FILIP.

Gezelschapsjuffer? Ach, lieve vriend! mijne dochter heeft weinig geleerd; en de kunst om anderen te vermaken verstaat zij juist het minst.

EITERBORN.

Het is een huis, waar zij zich binnen kort vormen zal.

FILIP.

Lotje! hebt gij lust?

CHARLOTTE.

Om bij u te blijven, ja.

FILIP.

Wie is dan die dame?

EITERBORN.

De bruid van den jongen Graaf van Zonnestern.

FILIP.

Zoo! zoo! hm! hm! — Wat dunkt u, Lotje?

CHARLOTTE.

Mijn vader straft mij door deze vraag.

FILIP.

Ei, ei! daar hebt gij een' hatelijken last op u genomen.

EITERBORN, *verlegen*.

Hatelijk? Hoe zoo?

FILIP.

Zijt gij gevolmagtigde der bruid, of welligt des bruidegoms?

EITERBORN.

Geldt dat niet evenveel?

FILIP.

Neen. Ik heb eenige bedenkelijkheden... Mijne dochter heeft geene neiging voor deze levenswijze... Ik ben oud en ziekelijk... In het kort, laat ons niet meer daarvan spreken.

EITERBORN.

Hebt gij alle voordeelen wel overwogen, die gij verwerpt?

FILIP.

Alle.

EITERBORN.

De Graaf is rijk.

FILIP.

Des te beter voor hem! Er zijn zoovele lieden, die niets zijn zonden, als zij niet rijk waren.

EITERBORN.

Zijn vader heeft veel invloed....

FILIP.

In zijnen kring; en daartoe behoort ik niet.

EITERBORN.

Hij zou uw proces ligt eene zeer voordeelige wending kunnen geven.

FILIP.

Hij zou, hoop ik, te laat komen.

EITERBORN.

Hij kon u een opperkommies-plaats bezorgen.

FILIP.

Heb ik die verdiend?

EITERBORN.

Zeer zeker.

FILIP.

Het is schoon als de lieden zeggen: „Het is jammer dat de man geen opperkommies is; hij had het wel verdiend.”

EITERBORN.

Ik ken uwe omstandigheden; ik weet gij hebt schulden.

FILIP.

Toch geen gewetenschuld.

EITERBORN.

Als uwe schuldeischers u mogten lastig vallen...

DE VERZOENING,

FILIP

Dan helpt mij een vriend uit den nood.

EITERBORN.

In den nood is de doofheid een algemeene ziekte
onder vrienden.

TRAUOGOTT *staat op.*

Daar is mijns vaders kwitantie.

FILIP.

Welke kwitantie?

TRAUOGOTT.

Voor de huishuur.

FILIP.

Goede vriend! ik kan u in dit oogenblik niet betalen.

TRAUOGOTT.

Zij is betaald.

FILIP, *verwonderd.*

Door wien?

TRAUOGOTT.

Dat weet ik niet; het gaat mij ook niet aan.

FILIP.

Onmogelijk.

TRAUOGOTT.

Gelief maar te lezen: „In dank voldaan.”

FILIP.

Wat zal ik daarvan denken?

TRAUGOTT.

Alles goeds.

FILIP.

Wil uw vader mij een geschenk doen?

TRAUGOTT.

De Hemel beware ons! daartoe is hij zelf te arm.

FILIP.

Derhalve waarlijk betaald?

TRAUGOTT.

Waarlijk.

FILIP.

En door wien verneemt men niet?

EITERBORN.

Welligt heeft dezelfde versmade Graaf...

FILIP.

Mijnheert als ik dat wist...

TRAUGOTT.

Wees maar gerust: het geld komt van geen' Graaf;

hier is, geloof ik, eerlijk verdiend.

ZESDE TOONEEL.

De Vorigen, een APOTHEKERS-JONGEN.

DE JONGEN, tegen *Filip*.

Hier is de rekening.

FILIP.

Wie zijt gij?

DE JONGEN.

Ik kom van den apotheker.

FILIP.

Zeer wel: kom in de andere week weder, dan hoop ik te kunnen betalen.

DE JONGEN.

Dat zal niet noodig zijn: de rekening is reeds betaald.

FILIP.

Betaald? door wien?

DE JONGEN.

Dat weet ik niet.

(Hij gaat heen.)

ZEVENDE TOONEEL.

*De Vorigen, zonder DEN JONGEN.*FILIP, *ontvouwt de rekening en leest.*

„Drie-en-veertig gulden en twaalf stuivers; voldaat „op dato”.... Wat zal dat wezen?... Goede Hemel! heb ik dan ooit aan de menschenliefde getwijfeld, die zulke voorbeelden noodig waren om mij te bekeeren! Wien zal ik bedanken? *(Tegen Eiterborn.)* Vriend! ik ben arm; doch ik schaam mij mijner armoede niet. Wie mij heimelijk iets geeft, meent het zeer goed; hij vermaadt mijnen dank niet: de edele man wil mij die alleen besparen; maar een goed mensch is daarmee niet gediend: een goed mensch neemt slechts datgeen gaarne, waarvoor hij hartelijk danken kan. Vriend!

ik bid u, zoo gij kunt, help mij uit den droom.
(Eiterborn haait de schouders op, en maakt dubbelzinnige gebaren.) Wat beteekent dit? gij kunt niet, of gij wilt niet?

EITERBORN.

Als gij uwe ware vrienden kent, welke opheldering hebt gij dan nog noodig? En als gij zoodanige veel hebt, die tot zulk eene handelwijze bekwaam zijn, dan wensch ik u geluk.

FILIP.

Deze wijze van uitdrukking brengt mij stellig op het denkbeeld, dat gij zelf de grootmoedige gever zijt.

EITERBORN, *zich maar slaauw verdedigende.*

Ik!... ô! ik bid u... zekerlijk, mijne vriendschap voor u... mijne grondregels... maar ik ben zelf niet rijk...

FILIP.

Des te eerder! de rijken geven zeldzaam; en nog zeldzamer heimelijk.

EITERBORN.

Tot zulke geschenken behoort niet slechts de goede wil, maar ook vermogen: beiden veréénigd, ken ik alleen in den jongen Graaf.

CHARLOTTE.

Vader! als hij het is, dan wil ik dag en nacht arbeiden, tot wij het geld betaald hebben.

FILIP.

Ik zou den ring uwer moeder eer verkoopen, dan zulke weldaden aannemen.

EITERBORN.

Menigeen zou dit eigennigheid heeten.

FILIP.

ô! Gij gelooft niet, hoe krachtig zulk eene eigennigheid eene magere soep maakt!

CHARLOTTE.

Ik zie den dokter komen: welligt kan hij het raadsel oplossen.

EITERBORN, *spottende*.

Ei zekerlijk, dat is een dokter, die alles kan: zieken genezen, processen beslissen en romans schrijven. (*Ter zijde.*) Lastig mensch! met zijne scherpe oogen doorkruist hij al mijne wegen. (*Overluid.*) Serviteur, mijnheer Bertram! denk nog eens over mijn voorstel. Ik meen het eerlijk, en ken de wereld niet uit romans.

(Hij gaat heen.)

CHARLOTTE.

Altoos schimpt hij op den braven dokter: dat is slecht.

FILIP.

Foci, Lotje! veroordeel niemand. Zoolang de harten der menschen zonder venster zijn, zoolang kan niemand zeggen: „Dat is slecht!” want Één alleen ziet op den bodem. Eiterborn is een eerlijk man, maar een mensch: de dokter heeft hem in zijn vak getast, en dat heeft hem verdrotten.

CHARLOTTE.

Ik wed, als Eiterborn een' zieke genas, de dokter zou zich daarover verheugen: bijgevolg is hij een beter mensch.

FILIP.

Dat kan zijn.

ACHTSTE TOONEEL.

De Vorigen, BLOM.

FILIP.

Welkom, lieve dokter! mijne dochter hield u juist eene lofrede.

BLOM.

Ik hoor mij wel niet gaarne in het aangezigt prijzen; maar voor ditmaal ware ik er gaarne bij geweest.

CHARLOTTE.

ô! Ik denk veel meer goeds van u dan ik zeg; wij spraken over u en Eiterborn; wat hebt gij den man gedaan? hij kan u niet verdragen.

BLOM.

Er zijn menschen, welker vijandschap men alleen daardoor zich op den hals haalt, dat men het kent en doorgrondt; gelijk het zekerste middel is om de achting van iedereen te winnen, dat men ieder' mensch daarvoor schijnt te nemen, waarvoor hij zich gaarne uitgeven wil.

FILIP.

Het is mij heden onmogelijk met u over de menschen te filosoferen; want heden kan ik hen alleen beminnen: daar heb ik twee betaalde rekeningen in de hand, betaald en gekwiteerd, zonder dat het mij een penning kost.

BLOM, *zich vreemd houdende.*

Ei, hoe zoo?

FILIP.

Een onbekende weldoener. Help mij raden.

BLOM, *nadenkende.*

Ik ken maar één' man, dien ik daartoe bekwaam acht.

FILIP, *schielijk.*

En die is?...

BLOM.

Uw broeder.

FILIP.

Mijn broeder? hij, die, sedert vijftien jaren, de bitterste geschriften tegen mij inleverde?

BLOM.

Deze geschriften heeft zijn advokaat geschreven; deze rekeningen heeft hij zelf betaald.

FILIP.

Waarlijk betaald?

BLOM.

Ik vermoed zulks ten minste: hij heeft mij eenig

malen van verre wegens uwe omstandigheden onder-
vraagd.

(*Filip Bertram verzinkt in gedachten.*)

TRAUGOTT, *half luid.*

Hm! wie hier zwijgen kon....

BLOM, *hem schielijk in de rede vallende.*

Goeden dag, Traugott! hoe gaat het?

TRAUGOTT.

Ik weet in het geheel niet waarom....

BLOM.

Waarom de lieden zoo weinig stevels dragen? Dat
komt, omdat wij in eene residentie leven.

(*Hij geeft hem een' wenk.*)

TRAUGOTT.

Ja, ja, ik versta u; zeer goed, zeer goed.

FILIP, *tegen Blom.*

Vriend! gij hebt een' zwaren last op mijn' hals gedrukt.

BLOM.

Zou broederliefde zoo drukkende zijn?

FILIP.

Weldaden nit eene vijandelijke hand....

BLOM.

Zijn de eerste schreden in het gebied der vriendschap.

CHARLOTTE.

Ach! dat ik eindelijk toch mijn' oom kon beminnen!

BLOM.

Dat zult gij haast kunnen. — Vriend! ik ben een vredebode: het proces is beslist, naar uw' wensch de akten worden vernietigd, en daarmede alle twist.

FILIP.

Help mij op, Lotje! dat ik den braven man om den hals valle.

BLOM, *hem omhelzende.*

De Hemel geve u vrede en gezondheid! het zijn de grootste aardsche schatten.

CHARLOTTE, *grijpt met beide handen die van Blom, en drukt die met warmte.*

Goede, lieve dokter! De Hemel zegene u! Als uw' oude moeder eens ziek worden mogt, neem dan geen andere verzorgster dan mij.

BLOM.

Ik houd u bij uw woord.

FILIP.

Hemel! gij hebt mij nooit over mijne armoede hooren morren!... alleen heden... waarom kan ik dezen man niet vergelden!

BLOM.

Gij arm? in het bezit van zulk eene dochter?

FILIP.

Kan zij meer, dan hare dankbare tranen met de mijnen vermengen?

BLOM, *met nadruk.*

Zij kon meer.

FILIP, *ontsteld.*

Hoe!.. dokter!..

BLOM.

Zult gij slechter over mij denken, als gij mij baatzuchtig vindt?

FILIP, *twijfelachtig.*

Ik versta u niet.

BLOM.

Gij ook niet, goed kind?... Gij bloost?

CHARLOTTE.

Ja, dat voel ik... maar ik weet waarlijk niet waarom.

BLOM.

Zeidet gij dezen morgen niet, dat gij den man beminnen zoudt, die uws vaders ouderdom van zorgen bevrijdde?

CHARLOTTE.

Ja, dat heb ik gezegd.

BLOM.

En hem uw hand en hart met vreugde geven? (*Charlotte zwijgt en ziet voor zich neder.*) Zeidet gij dat ook niet?

CHARLOTTE.

Ik geloof... ja.

BLOM.

Zoudt gij uw woord niet weder inhalen?

CHARLOTTE.

Neen.

BLOM.

Ook niet, als ik die man ware? (*Charlotte zwijgt.*)
Zie mij aan.

CHARLOTTE.

Ik kan niet.

BLOM, *grijpt hare hand.*

Ik heb u hartelijk lief.

CHARLOTTE.

Ik u ook.

BLOM.

Gij wildet mijne oude moeder oppassen?

CHARLOTTE.

Hartelijk gaarne.

BLOM.

En ik uw' braven vader.

CHARLOTTE.

Ach! gij zijt zoo goed! (*Met gevoel.*) Ik verdien dat niet!

BLOM.

Wie eene dochter zeven maanden lang aan het ziekbed
haars vaders mogt gadeslaan, kan zich in zijne
keus niet bedriegen... Ik bid om uw hart en hand.

CHARLOTTE, *van gevoel overstelpt, rukt zich los, valt haar
vader in de armen en verbergt haar aangezicht tegen
zijn' boezem.*

Mijn vader!...

FILIP, *legt zijne hand op haar voorhoofd.*

De Hemel zegent mij thans om uwentwil, goed, vroom kind! dit geluk ben ik uwer kinderlijke liefde verplicht. ó Dokter! als mijne borst op nieuw bloedt, dan is het uwe schuld; maar gij zoudt mij den schoonsten dood geven, den dood van vreugde.

BLOM, *grijpt zijne hand.*

Laat mij in den vaderlijken zegen deelen.

FILIP, *met hartelijkheid.*

Mijn zoon!... Schaam u niet, Lotje! den man die u zóó bemint, uwe gloeiende wang te bieden! (*Charlotte ziet beschaamd op.*) Geef hem in uws vaders tegenwoordigheid den eersten kus. (*Blom omhelst haar met verrukking, terwijl zij hem zacht afweert.*) Met dezen kus heeft mijn zoon iedere bange zorg der toekomst van mij genomen. De Hemel beschikke nu over mijn leven: ik laat geen wees na... het kapitaal van mijn kind, onschuld en deugd, is in de handen van een' eerlijken voogd.

BLOM.

In den uitgebreider' kring uwer huisselijke vreugde zal uwe borst van nu aan ruimer ademen. Slechts één ontbreekt ons nog in dezen gelukkigen familiekring. uw broeder.

FILIP.

Ach!

BLOM.

Weldra, hoop ik, hebben wij onze oogmerken bereikt.

FILIP.

Geene vernederingen, lieve dokter!

BLOM.

Uwe eer is thans de mijne.

FILIP.

Hij zal den eersten stap niet doen, en ik kan niet.

BLOM.

Waarom niet?

FILIP.

Omdat mijn broeder rijk is.

BLOM.

Ik eerbiedig deze gevoelens, en heb die vooruit gezien: daarom verklaarde ik mij heden.

FILIP.

Welk een onderscheid kan deze verklaring...?

BLOM.

Zeer veel! ben ik ook niet rijk? en is hetgeen ik bezit, ook niet uw eigendom? (*Filip Bertram schudt het hoofd.*) Gij geeft mij wat geen aardsche schatten opwegen kunnen... een brave vrouw! en wilt het weinige versmaden, wat ik geven kan?... Neen, de gelijkheid tusschen u en uwen broeder is weder hersteld, en gelijkheid geeft vertrouwen. Doch ik begeer ook niet dat gij zelf hem te gemoet gaat: aan mijne bruid waag ik de eerste bede.

CHARLOTTE, *met hartelijkheid.*

△ Schielijk! als ik iets doen kon, dat u aangenaam was.

BLOM.

Het zou mij zeer aangenaam zijn, beste Charlotte!
als gij naar uw' oom gingt, en hem met zijn' geboorte-
dag geluk wenschet.

CHARLOTTE.

Hartelijk gaarne.

FILIP.

Zij is uwe bruid en mijne dochter... bedenk hoe diep
wij beiden ons vernederd zouden gevoelen, als hij haar
terug wees!

BLOM.

Dat is mijne zorg: ik ken uw' broeder en ken Charlotte.

FILIP.

Nu, in 's Hemels naam!

BLOM.

Dan moeten wij den avond vrolijk doorbrengen: het
is heden mijn verlovingsdag.

FILIP.

Gij blijft bij ons, lieve zoon!

BLOM.

Niet hier in dit benaauwde huis: deugd en blijdschap
hebben dit met elkander gemeen, dat zij onder den
vrijen hemel het schoonste en treffendste zijn. In uw'
tuin willen wij bij elkander komen.

FILIP.

In mijn' tuin?

BLOM.

Gij moet toch zien hoe hij er uitziet, nadat het onkruid van broedertwist is uitgeroeld geworden. Wij, een paar waardige vrienden... weinig menschen, maar in ieder borst een hart... ik heb het zoo bedacht: bederf mij mijne vreugde niet.

FILIP.

Ik zou u eene vreugde bederven? daarvoor beware mij de Hemel! de oude Anna zal aanstonds mijn' brui- nen rok afborstelen... Och! waar is toch de oude Anna? wij hebben haar geheel vergeten. — Anna! Anna!... Foei! dat ik zoo laat aan haar denken moest!

NEGENDE TOONEEL.

De Vorigen, ANNA.

ANNA.

Hier ben ik, mijnheer!

FILIP.

Zijt gij daar? (*Hij tikt haar op de wang.*) Kom, goede oude, eerlijke ziel! leidt mij in huis, ik zal u wonderdingen verhalen.

ANNA.

o Wat ziet gij er vergenoegd uit!

FILIP.

Kom maar, kom! ik zeg u, gij zult van vreugde weenen. (*Anna leidt hem in huis.*)

BLOM.

Ga, lieve Charlotte! ga naar uw' oom. De engel
des vredes omzweve u! (*Hij gaat heen.*)

TIENDE TOONEEL.

CHARLOTTE, TRAU GOTT.

CHARLOTTE.

Hoe is het?... heb ik gedroomd? is dan alles waar,
wat hier gebeurd is?... Ik ben bruid?... de bruid van
den edelsten, den beminnenswaardigsten man...?

TRAUGOTT, *nadert beschroomd.*

Mag een eerlijk kerel zijn' wensch..., Wonderlijk!
de heete tranen loopen mij langs de wangen.

CHARLOTTE.

Ik dank u, goede Traugott!

TRAUGOTT.

Ik had nog wel een verzoek aan u, Jufvrouw!....
jufvrouw bruid!

CHARLOTTE.

Spreek.

TRAUGOTT.

Gij waart dezen morgen zoo goed, een paar schoenen
van mij aan te nemen... het zijn zekerlijk maar slechte
schoenen van leder; maar gij kondet mij een groot ver-
maak doen, als gij... als gij in deze schoenen trouwdet.

CHARLOTTE.

Dat wil ik: daar hebt gij mijn hand er op.

TRAUGOTT, *kust hare hand eerbiedig.*

Dank en zegen, lieve, goede jufvrouw! Nu wil ik morgen vroeg op reis.

CHARLOTTE.

Morgen reeds? hoe valt u dit zoo eensklaps in?

TRAUGOTT.

Och! mijn vader heeft reeds lang daarvan gesproken; maar ik weet niet, ik had nooit lust daartoe: nu komt het mij voor, als of ik nog heden weg moet.

CHARLOTTE.

Wilt gij dan niet hier blijven tot mijne bruiloft?

TRAUGOTT, *angstig en schielijk.*

Neen! neen! neen! morgen, heel vroeg, als gij nog zacht sluimert, en van uw' braven geliefde droomt, Traugott reeds over alle bergen.

CHARLOTTE.

De Hemel late het u ook in den vreemde welgaan!

TRAUGOTT.

Over drie jaren kom ik terug: dan zal wel... Nu, vaarwel, lieve jufvrouw! ik wil mijn weinige goed bij elkander pakken.

CHARLOTTE.

Waarheen denkt gij te gaan?

TRAUGOTT.

Naar Rusland: daar zal het braaf koud zijn.

CHARLOTTE.

Vergeet uwe goede vrienden niet.

TRAUGOTT.

Ach! neen, neen! daarvoor is geen zwaarigheid. (*Hij gaat langzaam heen, en keert nog eens terug.*) Mag ik u wel eens bezoeken, als ik terugkom.

CHARLOTTE.

Het zal mij lief zijn, eerlijke Traugott!

TRAUGOTT.

Het zal u lief zijn?.... zeker?.... nu, mij zal het ook zeer lief zijn.

(*Hij wischt een' traan uit zijn oog, en gaat langzaam in huis.*)

CHARLOTTE.

Nu, naar mijn' oom.... ô! als het mij gelukte mijn' goeden vader op zijn' geboortedag een' zoon en een' broeder te schenken!.....

VIERDE BEDRIJF.

Eene kamer in het huis van Frans Bertram.

EERSTE TOONEEL.

VROUW GRIESGRAM, zit en sluimert, met een gebedenboek in de hand en een' bril op den neus. CHARLOTTE komt beschroomd binnen en ziet overal rond.

CHARLOTTE.

Buiten niemand, en hier niemand!

(Zij bespeurt de slapende Vrouw Griesgram, verschrikt en weet niet of zij nader komen wil; eindelijk hoest zij.)

VROUW GRIESGRAM, ontwaakt, geeuwt en wrijft hare oogen.

Het was, dunkt mij, alsof iemand hoestte. *(Charlotte hoest nog eens.)* Nu, wie is er dan.

CHARLOTTE.

Uwe dienaars, jufvrouw!

VROUW GRIESGRAM, gemelijk en norsch.

Wie zijt gij? wat wilt gij?

CHARLOTTE.

Ik wenschte den heer kapitein te spreken.

VROUW GRIESGRAM.

Wat hebt gij bij den heer kapitein te doen?

CHARLOTTE.

Ik wilde hem met zijn' geboortedag gelukwenschen.

VROUW GRIESGRAM.

't Is vreemd! arme lieden kunnen een dozijn geboortedagen in het jaar hebben; geen mensch zou er naar vragen; maar een rijk man... daar komen zij als de mieren uit alle hoeken; daar zetten zij teekens in den almanak, opdat zij aanstaande jaar niet vergeten waar wat te halen is. Maar mijn help! juffertje, wat gaat mijnheers geboortedag u aan?

CHARLOTTE.

Dat zal ik hem zelv' wel zeggen.

VROUW GRIESGRAM.

Zoo? ei! zie eens aan! hem zelv' zeggen!... Ja! als gij hem maar eerst gesproken hadt, mijn goede kind! Ik ben hier vrouw in huis; bij mij moet men zich vervoegen.

CHARLOTTE.

Ik wist niet dat mijn oom getrouwd was.

VROUW GRIESGRAM, *ontsteld.*

Oom?... ik wil niet hopen... gij zijt toch niet... ja, ja, het gezigt komt overéén... jufvrouw Bertram?

CHARLOTTE.

Dat ben ik.

VROUW GRIESGRAM, *haar op de zijde aanzierende.*

Ja, ja, gij zijt uwe moeder zaliger als nit het aanzigt gesneden.

CHARLOTTE, *vriendelijk en vertrouwelijk.*

Hebt gij mijne moeder gekend?

VROUW GRIESGRAM.

Zoo van aanzien... Maar mijn lieve Hemel! wat wilt

gij toch hier? Weet gij dan niet, dat mijnheer van de gansche familie niet wil hooren of zien.

CHARLOTTE.

Van te voren. Maar thans nu het booze proces beslecht is...

VROUW GRIESGRAM.

Wat? het is beslecht? hebt gij mijn' armen heer tocht eindelijk overbluft?

CHARLOTTE.

Ach! hemel! wij zijn zoo blijde over het vergelijk...

VROUW GRIESGRAM.

Ja, dat geloof ik. Nu denkt gij u hier in te nestelen: hier is een warm nest.

CHARLOTTE.

Neen, jufvrouw! wij denken maar dat het schoon is, dat twee broeders elkander weder kunnen beminnen.

VROUW GRIESGRAM.

Deze woorden heeft uw papa u wel ingeprent; daar komt gij hier en wilt uwen mosterd aan den man brengen, en stoort mij in mijne aandacht; maar er komt niet van, juffertje! ga gij maar uw' weg: mijnheer is ziek en slaapt; hij heeft mij op het strengste verboden bezoeken aan te nemen; en althans dergelijke als de uwen.

CHARLOTTE.

Zal ik hem dan niet eens zien?

VROUW GRIESGRAM.

Kind! wat zou dat helpen? Gij zoudt maar een leelijk, knorrig gezicht zien.

CHARLOTTE.

Maar ik mag toch tegen den avond wederkomen?

VROUW GRIESGRAM.

Voor al niet, ik durf niet eens zeggen dat gij hier geweest zijt: anders ergert hij zich, en krijgt aanstonds weder aanvallen van het podegra.

CHARLOTTE.

Ach! dat zal mijn' goeden vader zeer leed doen.

VROUW GRIESGRAM.

Hij moet zich als een Christen daarin troosten. Had hij nog den eersten stap ter verzoening gedaan, dat ware loffelijk. Och! gij gelooft niet, welk een wonderlijk man uw oom is! men brengt wat met hem over! den ganschen dag raast en tiert hij om niets... Ga heen, juffertje! dat hij u hier niet aantrefse, want in de eerste woede is hij een barbaar.

CHARLOTTE.

Mijn vader zegt toch altijd, dat hij een goed, redelijk hart heeft.

VROUW GRIESGRAM.

Ja, ja, redelijk, dat is waar; maar grimmig... Voort, voort, juffertje! groet uw' papa, en zeg dat vrouw Griesgram sedert vijftien jaren aan het ongevoelig hart geklopt heeft; maar het helpt niets: het is alles vergeefs.

CHARLOTTE.

Mijn arme vader!

VROUW GRIESGRAM.

Arm? Ja, zoo hoor ik. Och, lieve Hemel! wij kunnen niet allen rijk zijn. Gij ziet er nog al knap uit, juffertje! die plunje is zeker uw zondags-pak? Nu, nu, als men maar eerlijk daarbij is.

CHARLOTTE.

Dat zijn wij.

VROUW GRIESGRAM.

Het goede kind treft mij; het hart loopt mij over!... ik zal.. ja, zeker! ik zal...

CHARLOTTE, met hoop.

Wat, lieve jufvrouw?

VROUW GRIESGRAM.

U en uw' papa in mijn gebed gedenken.

CHARLOTTE.

Ach! ik bid voor alle menschen, zelfs voor die ons kwaad willen: vaarwel, jufvrouw!

(Zij gaat langzaam heen.)

VROUW GRIESGRAM.

Vaarwel! (Ter zijde.) Eindelijk gaat zij. Dat zou fraai zijn, als ik zulk eene gladde slang onder mijn eijeren liet, waarop ik sints vijftien jaren zoo vlijtig broed.

TWEEDE TOONEEL.

De Vorigen, HANS BULLER.HANS, *die Charlotte in de deur ontmoet.*

Wie zijt gij, lief kind? waar wilt gij heen?

CHARLOTTE.

Ach! ik wilde naar mijn' oom; maar ik mag niet.

HANS.

Ei, gij zijt toch niet jufvrouw Bertram?

CHARLOTTE.

Ja, die ben ik.

HANS.

Welkom, welkom! als zulk een lief, schoon kind
in een huis komt, brengt zij vrede en zegen mede.

CHARLOTTE.

Gave dit de Hemel!

HANS.

En gij durft niet bij mijnheer? wie heeft u dit ver-
boden?

VROUW GRIESGRAM.

Ik.

HANS.

Ei, ei, vrouw Griesgram! met wat regt?

VROUW GRIESGRAM.

Dat raakt u niet: ik weet wel wat ik doe; laat de
jufvrouw in 's Hemels naam gaan! mijnheer slaapt.

HANS.

Hij slaapt? Ik ben echter nog voor tien minuten bij

hem geweest, en ik moet ook wederkomen: ik zou hem uit dat dikke boek wat voorlezen, waar die zee-reizen in staan. — Wacht maar een oogenblik, jufvrouw! ik zal u aanstonds aandienen.

CHARLOTTE.

Gaarne, gaarne wil ik wachten.

Vrouw GRIESGRAM, *gaat voor de deur staan.*

Hans! gij zult het laten! ik wil het niet hebben!

HANS.

Vrouw Griesgram! ik geloof dat gij bezeten zijt!

(Hij stoot haar onzacht van de deur, en gaat in de kamer van Frans Bertram.)

DERDE TOONEEL.

Vrouw GRIESGRAM, CHARLOTTE.

Vrouw GRIESGRAM.

Wat?... Mij zoo weg te stooten!... mij blaauwe plekken in de armen te knijpen!... Gij aartsdeugniet! — Nu, Juvrouw! veel geluk! *(Met eene honende neiging.)* Kent gij uw rol goed van buiten? Smeer uw' lieven oom braaf honig om den mond: hij heeft pitten.

CHARLOTTE.

Ik begeer niets meer dan zijne liefde.

Vrouw GRIESGRAM.

Ja well dat klinkt suikerzoet; maar wij weten wel, wat er achter steekt: een verbloemde bedelarij.

CHARLOTTE.

Lieve jufvrouw! wat heb ik u misdaan?

VROUW GRIESGRAM.

Mij? Niets, ter wereld niets. Maar mijn lieve jufvrouw! er zijn zekere lieden, die door zekere lieden in het geheel niet beleedigd kunnen worden; en als zekere lieden alles zeggen wilden, wat de gansche stad van zekere lieden zegt, dan zouden zekere lieden van schaamte hunne oogen niet durven opslaan; maar wie in den drek wroet, bezoedelt zich; en eene goede Christin kan verder niets doen, dan den Hemel bidden dat hij de zondaars straffe. Ik ben uwe dienaar, Jufvrouw Bertram!

VIERDE TOONEEL.

CHARLOTTE.

Onze oude Anna heeft wel gelijk: dit schijnt eene zeer booze vrouw te zijn. Goed dat zij ging: nu kan ik vrijer spreken.... Zou het waar zijn dat mijn oom zoo driftig, zoo knorrig is?... Wie weet of zij dat niet maar zeide, om mij bang te maken!... en al was het zoo, het geldt mijns vaders rust.... Wees goedsmoeds, Lotje! een boos kwartieruurs heeft toch maar vijftien minuten... Men komt... Ach! hoe klopt mijn hart!

(Zij blijft beschroomd op den achtergrond des tooneels)

VIJFDE TOONEEL.

CHARLOTTE, FRANS BERTRAM, HANS BULLER.

FRANS, gaat op een' stoel zitten, zonder Charlotte te zien.

Mijn nicht, zegt ge? Wat wil zij van mij?

HANS.

Ik weet het niet; maar zij ziet er zóó lief uit.
Ik zou wedden, dat zij eene goede tijding brengt.

FRANS.

Waar is zij dan?

HANS.

Daar achter staat zij.

FRANS,

Moet ik haar te gemoet hinken?

HANS.

Kom toch nader, lieve jufvrouw!

(Charlotte waggelt en blijft beschroomd op hare plaats.)

FRANS, *luistert of zij komt.*

Ik hoor niets.

HANS.

Zij siddert.

FRANS.

Voor den duivel! waarvoor siddert zij dan?

CHARLOTTE, *eenigzins nader komende.*

Ik... ik....

FRANS, *tegen Hans, die naast zijn' stoel staat.*

Nu, kan zij niet spreken?

HANS.

Zij weent.

FRANS.

Voor den satan! waarom weent zij dan?

CHARLOTTE, *schept moed.*

Ik kom, lieve oom!... om u geluk te wenschen.

FRANS, *rww.*

Waarmede?

CHARLOTTE.

Met uw' geboortedag.

FRANS.

Ik dank u; gij hebt wel lang leeren loopen, dat gij heden voor de eerstemaal komt.

CHARLOTTE.

Sints ik gevoelen en denken kon, trok mijn hart mij dagelijks hier heen.

FRANS.

Zoo, zoo! hoe oud zijt gij dan?

CHARLOTTE.

Zeventien jaren.

FRANS.

Ja, ja! toen ik voor zestien jaren terugkwam, waart gij een ding zoo groot als mijn hand.

CHARLOTTE.

Toen heeft mijn goede oom mij op zijne armen gedragen; ik heb mij dit zeer dikwijls van de oude Anna laten vertellen.

FRANS.

Uw goede oom was toen een goede zot.

CHARLOTTE.

Ik verloor mijne brave moeder zoo vroeg!

FRANS.

Uwe moeder was braaf, ja, zeer braaf!

CHARLOTTE.

Ware zij in het leven gebleven, vele dingen zouden niet gebeurd zijn.

FRANS.

Dat kan wel zijn: zij had uw' vader van menigedomme streek afgehouden.

CHARLOTTE.

Mijn vader kan dwalen, booze menschen kunnen hem doen dwalen; maar de liefde jegens zijn' éénigen broeder kunnen zij nimmer uit zijn hart roeijen.

FRANS.

Hij heeft mij sedert vijftien jaren schrale bewijzen van die liefde gegeven.

CHARLOTTE.

Het is voorbij: het gewetensgerecht heeft een' sluijer over het gebeurde geworpen. Ga bij mijn' broeder, zeide mijn vader, wees gij de vredebodind; u zal hij niet van zich stooten: gij zijt geheel onschuldig; hij heeft u als een klein kind bemind, hij heeft uwe moeder bemind: hij zal om harentwil u zijne hand reiken, en gij zult die met kinderlijke liefde aan uwe lippen drukken.

FRANS, *altoos zonder haat aan te zien.*

Zeker, gij kunt het niet helpen: gij moet piepen zoo als de oude zingt; ik heb ook niets tegen u.... Hoe heet gij toch?

CHARLOTTE.

Charlotte

FRANS.

Charlotte, ja, regt. Ik geloof zelfs, dat ik als gevader over u gestaan heb.

CHARLOTTE.

o! De man die mij in het verbond der Christenen opnam, die mij liefde zwoer toen ik nog niet stamelen kon, zal mij heden niet zonder een vriendelijk gezigt uit zijn huis wijzen.

FRANS, *wendt schielijk zijn oog op haar, zonder haar in het gezigt te zien.*

Genoeg! Ga nu maar heen!... Gij zult in mijn testament bedacht worden...

CHARLOTTE.

Dat zou wreed zijn.

FRANS, *opstuivende.*

Wreed? waarom wreed?

CHARLOTTE.

Lieve, goede oom! in uw hart wilde ik staan: niet in uw testament.

FRANS, *verlegen.*

Nu, ja.... ik moet toch.... dewijl ik uw oom ben.... en gij toch de moeite gedaan hebt, om van mij....

(Hij tast in zijn' zak.)

CHARLOTTE, *smartelijk.*

Moeite?

FRANS.

Daar, neem dit kleine geschenk. (*Hij biedt haar met een afgewend gezigt eenige goud-stukken aan.*)

CHARLOTTE, *grijpt zijne hand met vervoering.*

Ik zie slechts de hand die gij mij reikt, niet uw geschenk: de hand wil ik aannemen, uw geschenk met mijne tranen bevochten, en u bidden het te hernemen.

FRANS, *onhutat.*

Meisje! gij zijt trotsch?

CHARLOTTE.

Trotsch, als gij mij uwe liefde schenkt. Hier knielt de trotsche aan uwe voeten neder, en bidt om een enkelen blik. Mijne goede moeder kon mij niets nalaten dan uwe genegenheid; deze genegenheid zal aan u eene lang gestorven vriendin herinneren; deze herinnering zal uw hart vermurwen, en mij een' tweeden vader schenken.

FRANS, *ziet haar eenige keeren steedsgewijze met ontroering aan; vervolgens wendt hij zich tot Hans.*

Hans!.... zij ziet er uit als hare moeder!.... duizend elementen! Hans! help mij toch!

HANS, *snikkende.*

Heer kapitein!... ik kan niet.

FRANS.

Ik geloof bij mijn ziel, dat gij grient!... Hans ik zeg u, help mij! (*Hans heft Charlotte op en legt haar in de armen van zijnen heer.*)

CHARLOTTE.

Mijn goede, lieve oom!

FRANS, *haar flaauw wederstrevende.*

Halt! halt! dat heet overzeilen bij nacht en ontijd.

CHARLOTTE.

Ik zie een' traan in uw oog, ó! dien kan al uw goud mij niet betalen!

FRANS.

Nu, ja, ja, gij hebt mij overrommeld. Ga op uw moeders graf, en dank het haar. Toen gij gedoopt werd, en ik naderhand voor haar bed trad, haar de hand reikte, toen drukte zij die tusschen de haren, en... en zag er juist zoo uit als gij er thans uitziet.... en zeide: „Lieve broeder! ik leg dit kind u aan het hart... als ik sterf”.... (*Hij kan van weemoedigheid niet meer spreken; eindelijk zegt hij schielijk:*) Vier weken daarna was zij dood! (*Na eene poozing.*) Kom, meisje aan mijn hart!

(*Charlotte valt in zijne armen.*)

ZESDE TOONEEL.

De Vorigen, BLOM.

BLOM.

ó, Schoon! ik kom ter regter tijd.

FRANS.

Daar ziet gij nu, dat drommelsche meisje heeft mij

zoo week gemaakt.... (Zich kwaad veinzende.) Ga uit mijne oogen!

CHARLOTTE.

ô! Nu ken ik het hart van mijn' goeden oom! nu is al mijne vrees verdwenen.

FRANS.

Zoo? hadt gij dan vrees voor mij? misschien heeft men u wel gezegd dat ik een beer was?

CHARLOTTE.

De vrouw van dit huis heeft mij zoo bang gemaakt.

FRANS.

Welke vrouw?

HANS.

Weder een stukje van de vrome vrouw Griesgram!

FRANS.

Dat is koren op uw' molen, niet waar?

HANS.

De duivel mag hier kunnen zwijgen: ik kom binnen het lieve, goede kind wil juist weder heengaan en verbergt een traantje; het traantje was klein, maar ik wilde het toch niet op mijn ziel hebben. Ik vraag: waar heen? — „Ach! ik mag niet bij mijn' oom!” — „Wel, waarom niet? Iedereen mag bij hem; vooral die een bedroefd gezigt heeft.” Daar stelt zich vrouw Griesgram voor de deur, zet hare dikke armen in de zijde als een driemengels pot, en wil mij niet binnen

laten: (*Uverig.*) mij, ouden Hans Buller, wil zij niet bij zijn' kapitein laten! wil mij wijs maken dat hij slaapt; mij, ouden Hans Buller, die sedert dertig jaren weet dat mijnheer kapitein nooit na den eten slaapt! — Maar ik meen dat ik haar op zijde schoof, even als een' passagier, die, bij een' storm, op het dek overal in den weg staat.

FRANS.

Zie maar eens, Hans! hoe verkeerd gij dit weder opgevat hebt. Zij heeft gedacht dat ik sliep, zij heeft het goed gemeend: en wie het goed meent, al ware het ook een ezel, moet men altijd met zachtmoedigheid te regt brengen.

BLOM.

Jufvrouw Charlotte zal ons het best kunnen zeggen, hoe zij ontvangen werd.

CHARLOTTE.

Ach! ik ben zoo blijde! ik heb alles vergeten.

FRANS.

Vergeten? derhalve was er toch wat te vergeten? Spreek op.

CHARLOTTE.

Één gezegde viel mij zekerlijk hard: zij zeide, ik kwam om... (*Met gesmoorde stem.*) om te bedelen!

FRANS.

Halt! halt! dat was dom.

HANS.

Neen, het was slecht.

FRANS.

Gij hebt gelijk, Hans! het moet haar zoo uit den mond gevallen zijn.

HANS.

Om het even: zulke regenwolken zullen ons dezen schoonen dag niet verduisteren; verheugen willen wij ons, dat dit vrolijke uur de herinnering van vijftien booze jaren verslonden heeft. De menschelijke rampen zijn menigvuldig; doch wie kan nog morren, als hij ziet dat één zonnestraal van vreugde die allen optrekt, als een zwaren regendrop, die eene bloemkelk nederboog? Heden verheugen zich de engelen met ons; want heden verzoenen zich twee broeders!

FRANS.

Halt! halt! het meisje heeft mij geen kwaad gedaan; zij is mijn petekind, en de zachtmoedigheid woont in hare oogen. Men kan op de heks niet kwaad worden. Maar wat mijn heer broeder betreft, die mag een' weg wandelen, waar wij elkander niet ontmoeten.

BLOM.

Heer kapitein op het einde der reis, waar alle wegen op één pad zamen loopen, moet men elkander toch ontmoeten.

FRANS.

Nu, dan mag hij de oogen nederslaan, wien het geweten knaagt.

CHARLOTTE.

Beste oom! ik bid voor mijn' vader....

FRANS.

Niets, niets! ga maar heen: naauwelijks heb ik haar een' hoek in mijn hart ingeruimd, of zij stelt er de pijpen, of haar het gansche huis toebehoorde.

CHARLOTTE.

Als ik het met bloemen der broederliefde versierde....

FRANS.

Praatjes! praatjes! de bloemen zijn al lang verwelkt.

HANS.

Denk maar eens, hoe het voortaan anders in huis zou wezen: dan rooktet gij uw avondpijpje niet meer alleen: de oude grijze kater wierd van de sofa naar beneden gezonden; een broeder zat naast u; gij spraakt met hem van de vermaken uwer jeugd....

FRANS.

Laat mijn' ouden kater met vrede: die heeft niet tegen mij geprocedeerd.

BLOM.

Ik zie wel, wij moeten den tijd te hulp nemen; ó! als de liefde en de tijd in een verbond treden, dan werpen zij Egyptische pyramiden omverre, en openen het graf, waarin de goede harten begraven liggen. — Ga heen, lief kind! uw vader wacht u.

FRANS.

Blijven moet zij: ik heb vijftien jaren op haar gewacht.

BLOM.

Haar zieke vader heeft haar noodig.

CHARLOTTE.

Ik mag toch wederkomen?

FRANS.

Domme vraag! zekerlijk moogt gij wederkomen. Gij moet ook wederkomen, hoort gij!

CHARLOTTE.

Met vreugde!

FRANS.

Nu, wanneer komt gij dan weder?

CHARLOTTE.

Morgen, alle dagen.

FRANS.

Ga dan, in 's Hemels naam! en als gij wederkomt, kunt gij de trotsheid wel te huis laten, verstaat gij mij? Daar ligt het geld nog op den grond: gij zult het niet oprapen, dat weet ik wel.

CHARLOTTE.

Komt belangelooze liefde de trotschheid dan zoo nabij?

FRANS.

Ja, ja, gij neemt het niet op, al wist gij dat gij mij vermaak deedt.

CHARLOTTE, *neemt het op.*

Ik dank u, lieve oom! ik wil mijn' zieken vader daarvoor eenige verkwikking bezorgen: dat staat gij mij roch toe?

FRANS.

Doe wat gij wilt.

CHARLOTTE.

Een groet van u zou hem zeker meer verkwikken.

FRANS.

Nu, voor den duivel! groet hem.

CHARLOTTE, *kust hem verrukt de hand.*

Vaarwel, lieve oom!

FRANS.

Hans! zie haar na, dat zij toch geen ongeluk op den trap krijgje!

ZEVENDE TOONEEL.

FRANS BERTRAM, BLOM.

FRANS, *wischt een' traan uit zijne oogen.*

Wat dunkt u van het meisje?

BLOM.

Het is een onschuldig kind der natuur.

FRANS.

Ja? denkt gij dat? dan laat zich nog al iets voor haar doen. Ik geloof waarachtig, de kleine feeks verstaat het beter om mijne voeten in bedwang te houden dan gij: zoolang zij hier was, kikten die wederspanningen niet; doch nu begint het weder te steken en te snijden....

BLOM.

Als de Hemel u zulk een gemakkelijk middel aanbiedt om uwe pijn te verzachten, dan, zult gij weldoen u daarvan altoos te bedienen.

FRANS.

Altoos? Ja, zeer gaarne; maar de vader zal mij het meisje niet willen afstaan, he?

BLOM.

Ei, gij moet den vader er bij nemen.

FRANS.

Halt! daarvan komt niets.

BLOM.

Ik wensch u geluk: het proces is beslist.

FRANS.

Is het beslist? Heb dank, hartelijk dank! deze armen is beter dan al uwe dranken. Ik vraag niet hoe het beslist is: het is mij om het even,

BLOM.

De tuin blijft al uw leven uw eigendom.

FRANS.

Ik schenk hem het meisje.

BLOM.

Na uw' dood vervalt hij aan uw' broeder, of zijn erfgenamen.

FRANS.

Maar ik zeg u, ik schenk hem het meisje op straat den voet.

BLOM.

Des te beter! dat hadt gij al lang moeten doen.

FRANS.

Waarom kwam zij niet eer?

BLOM.

Danken wij den Hemel, dat zij niet te laat kwam. Thans, waarde heer kapitein! hoort gij het verzoek eens vriends en het bevel van uwen arts. Gij hebt hem den zooveel gemoedsbewegingen gehad: gij moet u verstrooijen en de frissche lucht genieten.

FRANS.

Hartelijk gaarne, als gij denkt dat het mij goed zal doen. In de frissche lucht laat een oud zeeman zich geen tweemaal noodigen.

BLOM.

Ik heb een paar goede vrienden op een *Collation* verzocht, en het oord waar wij dezen schoonen lentedag genieten willen (zult gij mij mijne stoutheid ver-
geven?) is uw tuin.

FRANS.

Mijn tuin?

BLOM.

Ik dacht, het zal u lief zijn het oord in vrede weder te zien, waar de eerste vermaken uwer jeugd nog uit ieder' hoek u tegenlagchen.

FRANS.

Het zal mij toch wonderlijk voorkomen, als ik weder in den tuin kom. Is de oude deur nog in de schutting? ik heb als een kleine jongen eens met rood-
aard een' huzaar daarop geteekend.

BLOM.

De huzaar is nog niet geheel uitgewischt.

FRANS.

Niet? — Ei! er zijn sedert zoo vele mensehen gestorven, zoo menige blijdschap verdwenen, en de huzaar rijdt er nog altijd frisch op los. Ja, ja, wij gaan er heen, al ware het op het oogenblik: ik heb een zonderling verlangen om den huzaar weder te zien. Maar spraakt gij niet van vreemden, die gij verzocht hadt? Ik deng niet onder vreemden.

BLOM.

Slechts een paar goede vriendelijke menschen; want in groote gezelschappen is de vreugde stom, als een verstandig man.

FRANS.

Welaan. — Hans!

ACHTSTE TOONEEL.

De Vorigen, HANS BULLER.

FRANS.

Laat het rijtuig inspannen.

BLOM.

Het is niet noodig: het mijne staat voor de deur.

FRANS.

Hans! wij gaan uit; en kunt gij raden waarheen? Naar mijn' tuin: het is alles voorbij, alles afgedaan. Ik ga naar mijn' tuin.

HANS, tegen *Blom*.

De Hemel schenke u daarvoor het eeuwige paradijs!

FRANS.

Geef mij mijn' hoed.

HANS.

Hier in huis was nog wel eerst eene kleine expeditie te doen.

FRANS.

Eene expeditie?

HANS.

De advokaat Eiterborn is zoo even bij vrouw Griesgram geslopen.

FRANS.

Ei, wat gaat mij dat aan?

HANS.

Mij zeer veel, waarde heer kapitein! Toen gij mij dezen morgen voor een' leugenaar scholdt, heeft mijn hart gebloed. Ik ben maar een arme drommel; doch het is voor u van aangelegenheid te weten, of ik een slechte kerel ben of niet; want als ik u dertig jaren lang bedrogen heb, dan raad ik u, in de eerste dertig jaren geen mensch weder te vertrouwen. Daarom verzoek ik u, met mij op mijn hangkamer te gaan.

FRANS.

Zot! ik geloof immers dat gij het eerlijk meent.

HANS.

Maar gij zult ook gelooven, dat mijne eerlijkheid met de waarheid naauw verbonden is. Lieve heer kapitein! ik kan niet eer weder gernst slapen, voor ik u overtuigd heb.

FRANS.

Nu, kom! het zal mij zuur genoeg vallen de trappen op te klimmen.

BLOM.

Ik ga intusschen vooruit, om mijne gasten te ontvangen. Tot wederziens!

NEGENDE TOONEEL.

De Vorigen, zonder BLOM.

FRANS, *eerst gereed om heen te gaan, blijft eensklaps stil staan.*

Hans! ik denk daar juist, wat kan het baten? Gesteld, ik hoorde met mijn eigen ooren, dat vrouw Griestgram een beest is: wat zal ik dan doen?

HANS.

Haar uit het huis jagen.

FRANS.

Hans! ik vrees, dat zou mij meer leed doen dan haar. Ik ben altoos acht dagen vooruit verdrietig, als ik iemand uit het huis jagen zal. Wij zijn toch allen arme zondaars, en onze lieve Heer jaagt niemand uit de wereld; daarbij denk ik ook, ik heb weinig te verliezen; als ik mij inbeeld dat een mensch mij lief heeft, dan doet hij mij een onaangename dienst, die mij van het tegendeel overtuigt.

HANS.

Heden kunt gij wel iets wagen: gij hebt eene nicht gewonnen, die veel beter is dan negen-en-negentig vrouwen Griesgram.

FRANS, *in het heengaan.*

Gij hebt gelijk, Hans! spreek mij van het lieve meisje, terwijl wij de trappen opklimmen, dan valt het mij niet zuur.

VIJFDE BEDRIJF.

De slaapkamer van vrouw Griesgram: op den achtergrond een bed met gordijnen; aan de regterzijde eene tafel, waarop twee flesschen wijn, eene taart en ingelegde vruchten; aan de linkerzijde eene ijzeren geldkist.

EERSTE TOONEEL.

FRANS BERTRAM, HANS BULLER, *zonder gezien te worden.*

HANS.

Wij zijn te vroeg of te laat gekomen.

FRANS.

Hoe zoo?

HANS.

De kamer is ledig: ik hoor hen in de voorkamer fluisteren.

FRANS.

Laat ons dan gaan.

HANS.

Wacht, wacht! zij zijn nog niet hier geweest: daar staan twee volle flesschen en een geheele taart.

FRANS.

Laat mij ook eens zien.

HANS.

Daar op de tafel, aan de regterzijde.

FRANS.

Ja, ja, ik zie wel; maar zoo te bukken en op den grond te kruipen is geen zaak voor een' podagrist. Kom gij hier.

HANS.

Een taart als een mastkorf! u bragt zij er eene, die naauwelijks zoo groot was als een kompaskastje. Stil, zij komen.

FRANS.

Laat mij aan het gat.

TWEEDE TOONEEL.

VROUW GRIESGRAM, EITERBORN; FRANS BERTRAM,
HANS BULLER, *verborgen*.

VROUW GRIESGRAM.

Die goddelooze menschen! dag en nacht wil ik bidden, dat de toom des Hemels ontwake.

EITERBORN.

Hooggeschatte vrouw Griesgram! met bidden zullen wij niet verre komen. Wat helpt het? zij lagchen in hun vuist: het vergelijk is gesloten!

VROUW GRIESGRAM.

Ga toch zitten, mijn trouwe vriend! wij zullen ons verdriet door den wijn een weinig zien te verzachten.

(Zij schenke vlijtig in; beiden eten en drinken bestendig voort.)

EITERBORN.

Aan den ellendigen tuin ware eigenlijk weinig gelegen!... Een lekker wijntje!... Maar het een spruit uit het ander; de romaneske dokter zal het daarbij niet laten... Een heerlijke taart!... Hij zal zoo lang preken en deklameren, totdat hij de goedhartige narren te zamen gepreekt en gedeklameerd heeft; en als dat gebeurt... goeden nacht erfenis!

Vrouw GRIESGRAM.

Lieve vriend! gij maakt mij ten hoogste verlegen; wat is daartegen te doen.

EITERBORN.

Gij moet alle bezoeken van gindschen kant pogen te verhinderen.

Vrouw GRIESGRAM.

Ja lieve Hemel! heb ik niet de jonge deern met spot en beleediging teruggewezen? Maar de oogendienaar, Hans Buller, heeft haar toch binnengebragt, en ik geloof, zij zit nog bij den oude en grient hem wat voor.

EITERBORN.

Wie?

Vrouw GRIESGRAM.

Zijne nicht.

EITERBORN.

Zij is bij hem?

Vrouw GRIESGRAM.

Helaas, ja! (*Haar nasprekende.*) Zij wilde haar' lieven oom met zijn' geboortedag geluk wenschen.

EITERBORN.

En gij liet haar met hem alleen?

Vrouw GRIESGRAM, *met een' teederen blik.*

Omdat ik mijn' geliefde wachtte.

EITERBORN.

Serviteur, hooggeschatte Vrouw Griesgram! daar bebt gij een heerlijk stuk begaan. Ik ken het meisje: zij is een vleitong.

Vrouw GRIESGRAM.

Wat! zulk een onrijp ding zou mij het loon van mijn' zestienjarigen arbeid ontrooven? Heb ik daarom den oude tot zoolang geveid? Ik heb hem soepjes gekookt, de medicijnen met mijne kleine vingers daarin geroerd, zijne dikke beenen in hazenvellen gewonden, en zijne uitgedroogde heldendaden honderdmaal hooren vertellen en bewonderd.

FRANS, *met een halfgesmoorde stem.*

Beest!

EITERBORN, *ziet om zich heen.*

Wat was dat? Het kwam mij voor, of er iemand sprak.

Vrouw GRIESGRAM.

Toch niet; hier zijn wij geheel zeker: dit is mijn slaapkamer; geen sterveling is zoo stout, zonder mijne toestemming in dit heiligdom te komen. (*Zij wijst op den ijzeren kist.*) Ziet gij, hier staat mijn lieveling, mijn geldkist: zij lacht in kommervolle uren mij altoos vriendelijk toe. (*Zij sluit de kist open; Eiterborn ziet met begeerige oogen er in.*) Die groote zakken, aan dezen

kant, louter zilver! en hier... (*Zij neemt twee kleine zakken en legt die op de tafel.*) Een paar lieve hondjes, geheel vol goud!

EITERBORN, *streeft de zakken.*

Die lieve dingen! zij hebben eene wonderlijke aantrekkingskracht.

VROUW GRIESGRAM.

Dit, mijn waarde vriend! breng ik mede in het huis houden; maar wat wil dat zeggen? ik had nog veel meer bij elkander kunnen schrapen; doch in de hoop op het testament, heb ik mijne begeerigheid palen gesteld. Ik heb hier en daar een voordeeltje laten varen, omdat ik wist dat hij het bemerken zou. De oude nar laat zich op mijne eerlijkheid doodslaan. Nog een glaasje, lieve vriend!

EITERBORN.

Lang moet gij leven, waarde vrouw Griesgram!

VROUW GRIESGRAM.

Ach! in uwe armen zal ik eerst regt beginnen te leven.

EITERBORN.

Ja, ja! serviteur! als maar het testament...

VROUW GRIESGRAM.

Breng het testament maar, zoo als afgesproken is, in orde. Gij kunt in allen gevalle een legaat voor de nicht voorstaan: dit heeft den schijn van menschlievendheid. Morgen vroeg wil ik Hans Buller verwijderen, en dan den oude op zijne eigen wijs opstoken; een

pronkgeregt van edelmoedigheid, een sans van tranen... tot hij besluit zich naar u te schikken: dan zullen wij het ijzer smeden terwijl het heet is, en, heeft hij ééns onderteevend, dan mag zijn laatste uur slaan, hoe eer hoe liever.

FRANS, *met luider stem.*

Halt! halt! gij uilengezigt! de donder zal u...

(*Men hoort boven een geweldig gerucht; Eiterborn springt op.*)

VROUW GRIESGRAM, *sidderende.*

Ach!... wat is dat?... het was de oude. . hij heeft ons gehoord... wij zijn verlore!... de satan is in het spel... mijn reukfleschje!... trouwe vriend!... daar op de vensterbank... het spiritusfleschje...

(*Zij valt in onmagt.*)

EITERBORN

Serviteur! ik maak mij uit het gedrang; maar om niet wil ik mijn' tijd bij de oude heks ook niet verloren hebben. (*Hij neemt een' van de zakken met goud, verbergt dien in zijn' boezem en loopt weg, doch komt spoedig terug.*) Alle duivels! zij zijn reeds aan den trap! Nu is goede raad duur... Daar heeft hen de duivel reeds voor de deur.

(*Hij werpt zich op het bed van vrouw Griesgram, en trekt de gordijnen dicht.*)

DERDE TOONEEL.

De Vorigen, FRANS BERTRAM, HANS BULLER.

FRANS.

Dulzend donders! gij kapers!... Daar, daar ligt het

beest, en strekt alle vier pooten uit: als zij sterft bedriegt zij de galg nog. (*Omziende.*) Waar is de eerlijke gaauwdief gebleven?

HANS.

Hij kan niet ontsnapt zijn: ik was als een blik aan den trap.

(*Hij zoekt de kamer rond.*)

FRANS.

Laat hem loopen: het booze geweten zal hem wel inhalen.

HANS.

Ik zie daar een schoen... en in de schoen een' voet waar een voet is, vindt men welligt nog meer.

(*Hij trekt Eiterborn bij de beenen van het bed.*)

Gehoorzame dienaar, heer advokaat!

EITERBORN.

Serviteur!

FRANS.

Ei, ei, mijnheer Eiterborn! hoe komt gij in die kuische weduwebed?

EITERBORN.

Ik was een weinig slaperig. Vrouw Griesgram heeft mij daar een glaasje ouden wijn voorgezet... ik kan niet veel verdragen.

HANS, *wordt een' slip van het zakje gewaar, en haalt het uit zijn' boezem.*

Mijnheer heeft vermoedelijk dit zakje in den roes genomen?

EITERBORN, *met eene angstige standvastigheid.*

Mijn vriend! wat doet gij? ik ben een eerlijk man; dat weet de gansche wereld!...

FRANS.

Kerel! gij zijt een schurk! dat weet ik: pak u uit mijn huis, en dank het mijn podegra dat ik de bedrogen wereld niet gevoelig aan u wreke!

EITERBORN.

Een schurk! ha! ha! ha! serviteur! beproef dit eens in het openbaar te zeggen: niemand gelooft u toch. Wie ééns rijk is, wordt van de gansche wereld geëerd, en niemand vraagt hoe hij aan zijn' rijkdom gekomen is: even zoo is het ook met de eerlijkheid.

FRANS.

Helaas!

EITERBORN.

Daarom raad ik u te zwijgen. Vrouw Griesgram heeft u bedrogen, en ik bedroog Vrouw Griesgram: een oude vrijer en een oud verliefd wijf verdienen niet beter.

HANS, *spuwt in zijne handen.*

Heer kapitein! ik verzoek om verlof...

FRANS.

Laat hem loopen; hij heeft voor het eerst van zijn leven mij de waarheid gezegd, en daarvoor ben ik hem dank schuldig.

EITERBORN.

Ik kon mij wreken: ik kon het gansche voorval tot uw nadeel verbreiden; want de wereld zal mij eer dan u gelooven; maar ik wil edelmoedig zijn: ik wil zwijgen.

(Hij vertrekt.)

VIERDE TOONEEL.

De Vorigen, zonder EITERBORN.

FRANS.

Duizend donders! de schurk heeft gelijk. Onbeschoftheid is het beste wapen tegen een' eerlijk' kerel. Men wordt overbluft; men wordt verlegen, en, eer men nog weet of men lagchen of vechten zal, heeft de schelm zijn' kop reeds uit den strik getrokken.

HANS.

Wat doen wij nu met haar?

FRANS.

Is zij dood?

HANS.

Wel ja! zij heeft een kattenleven.

FRANS.

Als ik weg ben, werp haar dan uit het huis, hoort gij? Dat zij mij niet weder onder de oogen kome.

HANS.

De Hemel zij gedankt! dat is eene kommissie, waar ik reeds zestien jaren naar verlangd heb; maar waar blijft de onregtvaardige mammon?

FRANS.

Dien schenk ik u.

HANS.

De Hemel beware mij voor onregtvaardig verkregen goed!

FRANS.

Gij kunt een hospitaal daarvoor stichten.

HANS.

Neen: de duivel lacht in zijn vuist, zoo dikwijls gestolen geld tot vrome stichtingen gebruikt wordt.

FRANS.

Nu, doe er dan mede wat gij wilt. Help mij maar in het rijtuig, en smijt dan het varken de deur uit: breng mij berigt in den tuin. Pieter zal mij geleiden.

HANS.

Zeer wel.

FRANS, *wil gaan, en werpt aan de deur nog een ongerust oog op vrouw Griesgram.*

He! het is vreemd! geloofst gij, Hans! dat het mij zuur valt het beest te verstooten?

HANS.

De lange gewoonte....

FRANS.

De gewoonte is zonderling. Om den satan lief te krijgen moest men maar twintig jaren met hem aan ééne tafel eten.

VIJFDE TOONEEL.

Zoodra VROUW GRIESGRAM bespeurt dat zij alleen is, slaat zij de oogen op, loert naar de deur, dan naaf het geld op de tafel, vervolgens naar de ijzeren kist; eindelijk vouwt zij hare handen aandachtig zamen.

De goddeloozen triomferen! Met hetgeen ik doot arbeid en gebed zuur verworven heb, zal de onbeschofte Hans Buller doen wat hij wil?... Ik dacht voor de tweede maal in onmagt te vallen, toen ik dat hoorde.... St.... ik hoor den lomperd reeds.

(Zij veinst weder in onmagt te vallen.)

ZESDE TOONEEL.

De Vorige, HANS BULLER.

HANS.

Nog al in onmagt? dan zal ik u wel bijhelpen. (Hij neemt een' geldzak van de tafel en schudt dien aan hare ooren; zij opent de oogen.) Nu komt zij bij.

VROUW GRIESGRAM.

Waar ben ik?

HANS.

Waar gij zestien jaren te lang geweest zijt; maar in vijf minuten zijt gij op straat.

VROUW GRIESGRAM.

Zoo worden trouwe diensten beloond!

HANS.

Den duivel hebt gij gediend: die zal u wel beloonen.

Vrouw GRIESGRAM.

Godeloos mensch!

HANS.

Vrome vrouw! pak uw gestolen kraam bij elkander,
en ga fluks het huis uit.

Vrouw GRIESGRAM.

Gij zijt een lomperd! van u laat ik mij niets bevelen.

HANS.

Vrouw Griesgram! laat u gezeggen. Wij weten alles;
wij hebben alles aangehoord. Mijnheer de kapitein
laat u vriendelijk verzoeken, hem nooit weder onder de
oogen te komen.

Vrouw GRIESGRAM.

Dat mag hij mij zelf zeggen, als hij het hart daartoe
heeft!

HANS.

Hij denkt dat zijn hart daartoe niet van nooden is:
Hans Bullers mond, en in geval van noodzakelijkheid,
Hans Bullers vuisten....

Vrouw GRIESGRAM.

Lieve Hans! gij zijt een spotvogel! daar hebt gij
een gulden: drink eens op mijne gezondheid.

HANS.

Liever wilde ik van dorst versmachten, dan op uwe
gezondheid drinken. Marsch! voort! die kist kunt gij
sluiten, en de deur verzegelen. Thans moet ik naar
mijnheer, en heb geen tijd naar uw gepak te wachten.

VROUW GRIESGRAM, *die hare kist zorgvuldig sluit.*

Maar, lieve Hemel! tot morgen vroeg zal ik toch in huis mogen blijven?

HANS.

Geen minuut langer: het moet heden avond nog gezuiverd worden. Ligt uw anker en pak u uit onze haven, of wij schieten uit de vesting.

VROUW GRIESGRAM.

Maar mijne kleederen, mijne gebedenboeken...

HANS.

Zend morgen om de gansche kraam. Alles wat de lucht van uwe vroomheid heeft, zal in orde afgeleverd worden.

VROUW GRIESGRAM.

Dat gaat niet: ik moet er zelve bij wezen.

HANS.

Ik zeg nogtans neen: het strijdt tegen mijn order.

VROUW GRIESGRAM.

Ik zeg nogtans ja, en ga niet van de plaats.

HANS.

Hoe! gij gaat niet van de plaats?

VROUW GRIESGRAM.

Neen!

HANS.

Ook niet als ik het u verzoek?

VROUW GRIESGRAM.

Al vielt gij op uwe kniën... ik wil toch eens zien

HANS.

Onmogelijk! de vrome vrouw Griesgram zou mijn verzoek wederstaan? (*Hij gaat op haar toe, sluit haar vast in zijne armen, en zegt, terwijl hij haar, niettegenstaande al haar wederstreven, langzaam naar de deur schuift:*) Mijne lieve vrouw Griesgram! laat u vermurwen! wees zoo goed van u uit het huis te pakken... Ó! ik zie, uw goed hart begint reeds bewogen te worden!... maar loop zoo hard niet... sta mij toe een hartbrekend afscheid van u te nemen... hoe! gij zijt reeds aan de deur?... nu vaar wel, mijne dierbare vriendin!... de duivel moge u nog vele vreugde schenken!

Vrouw GRIESGRAM, *terwijl Hans het vorige zegt.*

Waag het maar!... Hans! Ik zal u de oogen uitkrabben!... Hans!... lieve Hans!... ik geef u een' duikaat!... goede Hans!... eerlijke Hans!... duivelskop!... lompe rekel!...

(*Men hoort van verre nog eenige scheldwoorden.*)

ZEVENDE TOONEEL.

Een tuin: ter wederzijde een priëel.

FILIP BERTRAM, ANNA

FILIP.

Laat mij, goede Anna! laat mij bij iedere schrede de herinnering van de genoegens mijner schoone jeugd streelen. Hoe menig jaar was mij dit oord verschrikkelijk, naardien zelfs op de schoonste dagen de broedertwist

als een onweerswolk over dezen tuin zweefde. Eindelijk is, aan den avond mijns levens, de horizont onbewolkt: ik adem vrij, en mag mij weder verheugen. Het komt mij voor, alsof ik hier in de herfst een kleinnood verloren had, dat gedurende den winter door sneeuw bedekt werd, en ik nu, daar de lentezon de sneeuw weggesmolten heeft, onverwacht mijn kleinnood wedervond.

ANNA.

Hij heeft jufvrouw Charlotte zoo vriendelijk ontvangen: nu ben ik ook weder goed op hem. Hij is toch nog de oude Frans.

FILIP.

Ó! Zeker is hij goed! hij is altoos goed geweest. Booze menschen kunnen een' spiegel dof blazen; doch de warme hand der liefde wist te eeniger tijd den giftigen adem weg, en de spiegel kaatst, als voorheen, het broederbeeld terug. Ziet gij onze namen wel in de schors van dezen boom? zij zijn sedert dertig jaren wel een weinig vergroeid; doch hunne sporen zijn onverdelgbaar.

ANNA

Op deze plaats heb ik dikwijls koffij gekookt, en de jongeheeren zochten drooge takken voor het vuur.

FILIP.

Laat mij nog eens in het priëel zitten, waarin ik zoo dikwijls mijn katechismusvragen van buiten leerde, en in mijn kinderlijk gehengen prentte. (*Hij gaat met Anna in het priëel zitten.*) Wie kan zeggen dat de ouderdom

geene vreugde heeft, wanneer men aan de blijde dagen zijner jeugd terugdenkt? De jeugd geniet minder het tegenwoordige, dan de ouderdom het voorledene.

ACHTSTE TOONEEL.

De Vorigen in het priëel; FRANS BERTRAM, van EEN' BEDIENDE vergezeld.

FRANS, *nog achter op het tooneel.*

Halt! (*Hij ziet stil en weemoedig om, en poogt zijne ontroering te verbergen; eindelijk zegt hij tegen den bediende, met een afgewend gelaat:*) Ga naar den duivel! (*De bediende ziet hem zwijfelachtig aan.*) Ga zeg ik! blijf ondertusschen voor de huisdeur. Ik kan mij wel alleen helpen, tot Hans komt. (*De bediende vertrekt.*) Deze mensch moet mijne tranen niet zien: zulke lieden lagchen als een oude kerel weent. (*Hij leunt op zijne kruk en beschouwt den tuin van alle zijden.*)

FILIP.

Zóó wel was ik in lang niet.

FRANS.

Ziedaar den ouden pereboom! Drommels! de oude pereboom leeft ook nog... en staat in vollen bloei!... hoe dikwijls heb ik met mijn' broeder daarboven ingezeten!... verdoemd dat ik het podegra heb! ik wilde gaarne nog eens daarboven inzitten.

FILIP.

Spreekt daar niet iemand?

ANNA, *ziet uit het priëel.*

Een oude heer gaat wandelen.

FILIP.

Het zal een van des dokters gasten zijn.

FRANS.

Was hier niet mijn moeders bloemperk? de plaats is geheel verwilderd; zie, daar kruipt zelfs eene pad! voort, gij broeder-tweedragt! (*Hij stoot haar met zijne kruk weg.*)

ANNA.

Hoe spannen hier overal de spinnen hare netten!

FILIP.

Waar de eendragt vliedt, nestelen de spinnen.

FRANS.

Ik wil in het priëel gaan zitten, waar ik altoos mijn Robinson las. (*Hij zet zich in het andere priëel.*)

FILIP.

De vreemde heer zal op den dokter wachten: want hij toch blijven mag?

ANNA.

Jufvrouw Charlotte plukt bloemen: hij zal haar wel licht helpen.

FRANS.

Wie mag die arme zieke man zijn? Hij ziet er naar uit.

FILIP.

Hoor eens, Anna! het gezigt van dien ouden man komt mij bekend voor.

FRANS.

Ik moet hem toch ergens meer gezien hebben.

FILIP.

Kunt gij u niets van hem herinneren?

FRANS.

Ook de oude vrouw ziet er uit, alsof ik eens van haar gedroomd had.

ANNA.

Het komt mij voor, of hij een oude bekende ware. Daar komt de dokter: hij zal u het beste kunnen onderrigten.

NEGENDE TOONEEL.

De Vorigen, BLOM.

BLOM, *gaat bij Frans Bertram.*

Welkom, lieve, oude vriend! hoe bevalt het u hier?

FRANS.

Zóó goed, dat ik hier wel sterven wilde. (*Hem tot zich trekkende.*) Hoor eens, dokter! is die zieke man een van uwe gasten?

BLOM.

Ja.

FRANS.

Ik geloof, gij wilt hier een hospitaal aanleggen: gij hebt niets dan zieken verzocht.

BLOM.

Om hen allen gezond te laten vertrekken.

FRANS.

Wie is die man?

BLOM.

Kent gij hem niet?

FRANS.

Als gij hem mij noemt, zal ik hem misschien wel kennen!

BLOM.

Vraag uw hart naar zijn' naam.

FRANS, *ontroerd.*

Mijn hart?

TIENDE TOONEEL.

De Vorigen, CHARLOTTE, met haar' voorschoot vol bloemen.

FRANS.

Hoe, Lotje! zijt gij ook hier? (*Charlotte strooit bloemen van het eene priëel tot het andere.*) Wat doet gij daar?

FILIP.

Lotje! wat doet gij daar?

CHARLOTTE.

Ik strooi bloemen op een' weg, die zoolang met doornen bezaaid was.

FRANS.

Wat zal dat wezen?

FILIP, *wenkt Blom.*

Lieve dokter! zeg mij, om 's Hemels wil, wie is die vreemde man?

BLOM.

Ik heb hem verzocht, dewijl het heden zijne geboortedag is.

FILIP, *ontsteld.*

Zijn geboortedag?

FRANS, *ongerust.*

Kom hier, Lotje! kent gij dien vreemde?

CHARLOTTE.

Voor vijftien jaren zoudt gij dat niet gevraagd hebben.

FRANS.

In 's Hemels naam! wie is hij?

CHARLOTTE, *snel naar het andere priëel, en werpt zich haar' vader om den hals.*

Hij is mijn vader!

(Eene poozing. De broeders zijn bewogen en zien elkander steelsgewijze aan. Blom beschouwt beiden met eene geheime vreugde.)

FRANS, *ter zijde.*

Hoe naar ziet hij er uit!

FILIP, *ter zijde.*

Wat is hij oud geworden!

FRANS, *ter zijde.*

Wat is hij mager!... Hij heeft gebrek geleden, ter-
wijl vrouw Griesgram mij bestal!

FILIP, *ter zijde.*

Foei, de valsche schaamte, die mij wederhoudt in
zijne armen te zinken!

*(Charlotte knielt midden op het tooneel op de bloemen
neder, strekt beide handen naar de priëlen uit, en ziet
beurtelings met eene vriendelijke ontroering naar hare
vader en oom. Filip staat op en komt uit het priëel.)*

FRANS, *zeer ongerust.*

Satans! ik geloof hij komt!

CHARLOTTE.

Kom hier, lieve oom!

FRANS *staat op.*

Bij u? wat zal ik dan bij u?

CHARLOTTE.

Kom hier, mijn vader!

FILIP.

Gaarne, mijne dochter!

(Hij gaat bij haar en vat hare hand.)

CHARLOTTE, *vleijend smeekende.*

Kom hier lieve oom!

FRANS.

Nu ja..

(Hij komt nader.)

CHARLOTTE.

Uwe hand!

FRANS, *onwillekeurig.*

Daar is zij immers.

CHARLOTTE.

Nader, nader!

*(Zij brengt beide handen bij elkander.)*FILIP, *weemoedig.*

Broeder!...

*(Frans ziet hem aan, werpt zijne kruk weg, en breidt de armen uit. Filip zinkt aan zijn hart.)*CHARLOTTE *springt op en valt Blom in de armen.*

Dank, brave man!

FRANS, *vat het hoofd van zijnen broeder met beide handen.*

Zie mij aan, broeder! oog in oog! laat mij zien of er nog een vonk van twist onder de asch glimt.

FILIP.

Ziet gij de tranen niet, die de laatste vonken uitbluschten?

FRANS, *altoos in eene hevige ontroering, vat hem bij zijne beide armen.*

Mensch! gij ziet er uit als een geraamte! gij hebt gebrek geleden: uwe gestalte zegt het mij.

FILIP.

Ik ben ziek geweest.

FRANS.

Wees dan nu weder gezond: anders kom ik u niet over den drempel.

FILIP.

Lieve broeder! gij hebt, in weerwil onzer oneenigheid, mij weldadig ondersteund.

FRANS.

Wat!... Wilt gij mij beleedigen?

FILIP.

Zijt gij het niet, die mijne rekeningen betaalde?

FRANS.

Halt!... Wat?

FILIP.

De huishuur, den apotheker....

FRANS.

Filip! sla mij liever in het gezigt...

BLOM.

Vergeef mij, beste vader! het klein bedrog. Ik was op middelen bedacht om uwe harten te heréénigen, en handelde in naam uws broeders.

FRANS.

Mijnheer! gij straft mij hard; doch ik bedank u voor de les.

FILIP.

o Dochter! welk een' zoon hebt gij mij geschonken

FRANS.

Zoon? wat is dat?

FILIP.

Deze edele man, die onschuld en goedhartigheid, voor rijkdom....

FRANS.

Ik versta u; dat is braaf! Maar arm is het meisje niet: zij is mijn eenigste erfgenaam. Niet waar, Lotje? wij kennen elkander reeds. (*Op Anna wijzende.*) Nu, wat huilt die oude daar?

FILIP.

De oude Anna verheugt zich.

FRANS.

Dat is toch niet.... de oude Anna?

FILIP.

Zeker is zij het.

FRANS.

Anna! zijt gij het? geef mij de hand; gij hebt mij menige boterham gesneden. Gij hebt braaf opgepast. Nu, daarvoor zult gij ook gevoed worden, als u geen tand meer overblijft.

ANNA, *snikkende.*

Ik kan.... nog niet spreken.

FRANS.

Houd dan den snoet! men ziet immers wel, dat de tranen bij u uit het hart voortkomen.... Maar wat

duivel, dokter! waar is toch mijn podegra gebleven?
ik geloof, het is in de kruk gevaren.

LAATSTE TOONEEL.

De Vorigen, HANS BULLER.

HANS.

Geluk, heer kapitein! vrouw Griesgram is marsch!

FRANS.

Is zij? nu, goede rels! Eerlijke Hans! nu heb ik
niemand meer dan u.

FILIP.

En mij!

CHARLOTTE.

En mij!

BLOM.

En mij!

FRANS.

Ja?... u allen?... komt toch eens hier; laat zien
of ik u allen met mijne armen omvatten kan.... Wat
schaadt het? Mijn hart omvat u toch!

HANS.

Heer kapitein! zie ik wel?... uw broeder?...

FRANS.

Zekerlijk, oude knaap! alles vergeten! zij hebben mij
allen weder lief!... Weet gij nog hoe ik dien welgela-

den prijs nam? hoe ik in een uur zoo rijk werd?
 O ik ben thans in één minuut veel rijker geworden!...
 Kom hier, mijn broeder Filip, noem mij nog eens we-
 der Frans.

FILIP.

Mijn Frans!

FRANS.

Zoo is het goed! Hier bij mij, Lotje! (*Hij neemt
 haar bij den eenen en zijn' broeder bij den anderen arm.*)
 Gij weet wat ik uwe moeder beloofd heb? Wat dunkt
 u, Filip? ik hoop zij is hier midden onder ons.

(*Hij ziet aandachtig ten Hemel.*)

BLOM, zeer bewogen.

O, Dat toch alle menschen wisten, hoe zalig het is
 vrede te stichten!

HANS, van vreugde ontroerd, tegen Anna.

Neem het mij niet kwalijk, gij moogt zijn wie gij
 wilt, ik moet u omhelzen.

E I N D E.

The first part of the book is in the form of a letter to the author, in which he expresses his gratitude for the interest which has been taken in his work, and his hope that it may be of some use to the public.

1811

London

Printed

at the office of the printer, in the Strand, near the Theatre Royal, by J. B. Nichols, and J. Johnson, in St. Paul's Church-yard, and J. G. and J. B. G. in Pall-mall.

By the author, J. B. Nichols.

The second part of the book is in the form of a letter to the author, in which he expresses his gratitude for the interest which has been taken in his work, and his hope that it may be of some use to the public.

1811

The third part of the book is in the form of a letter to the author, in which he expresses his gratitude for the interest which has been taken in his work, and his hope that it may be of some use to the public.

1811

The fourth part of the book is in the form of a letter to the author, in which he expresses his gratitude for the interest which has been taken in his work, and his hope that it may be of some use to the public.

